

Mellem gulerod og ...

Ny incitamentsstruktur på DPU lægger op til "selvledelse"

På DPU - Danmarks Pædagogiske Universitetsskole – indføres nu en incitaments-struktur, hvor hver enkelt forsker skal indgå en kontrakt med institutlederen om sin arbejdstid. Det kaldes "individuel selvledelse". Den ansatte skal opfylde en bestemt norm med undervisning og / eller ekstern finansieret forskning på 75 pct. Hvis denne norm overopfyldes, så udløser den fri forskningstid ud over de ellers sikrede 25 pct. for den ansatte, fx i form af et frisemester til forskning uden undervisning eller krav om eksterne finansieringskrav. Hvis normen ikke opfyldes, så 'straffes' den enkelte ikke straks, men kontrakten tages op til revision, forklarer dekan Lars Qvortrup.

Performe på gennemsnit

DPU går foran i at indføre den moderne management – New-Public-Management – helt ned på personplan. Nu er det ikke institutioner, som skal måles på deres gennemsnitlige præstation. Nu skal hver enkelt performe gennemsnitligt.

Hensigten er angiveligt at indføre "selvledelse", hvor hver enkelt tilskyndes gennem belønningsstrukturer: Når selvledelse kan praktiseres handler det om, at højt kvalificerede forskere er "ressourcepersoner", der inden for aftalte rammer kan og ønsker at foretage egne handlingsvalg inden for et repertoire af muligheder.

Kontraktledelsen kommer også til at gælde i forholdet mellem dekanen og hans fire institutledere. DPU's økonomi bygger på 40 pct.s basisbevilling fra finansloven og de sidste 60 pct. skal tjenes ind via ekstern indtjening, forskning, undervisning eller formidling. Og kontrakten skal afspejle dette. Herved

bliver hvert institut betragtet som en selvstændig virksomhed. En institutleder får et problem, hvis man ikke opnår tilstrækkelig (ekstern) "indtjening". Omvendt hvis der er overskud: Så får instituttet selv lov til at udvide bemandingen af såvel tap, ph.d., adjunkt og lektorstillinger.

Dekanen: En garanti

Kontraktledelse på individniveau lyder som meget radikalt i en vidensorganisation som et universitet? - lyder spørgsmålet til dekanen.

"Jeg opfatter det faktisk omvendt: Det er en slags garanti for medarbejderne", forklarer **Lars Qvortrup**. Vi har altid haft krav om ekstern indtjening, men nu kan medarbejderen henvise til en kontrakt eller aftaleprincipper i deres hverdag. Det er en garanti for at undgå skævvridning i arbejdsopgaver, fordi det bliver mere synligt, hvordan der performes."

Tillidsmand Jette Benn kan godt se det betryggende i garantien:

"Men der er meget prosa i planen. For at vi skal gå med, så skal der aftales nogle anstændige normer for undervisningen og de eksterne opgaver. Hvad skal være normen på vejledning? På vejledning af kandidatstuderende? Og så videre", siger Jette Benn. "Og så ligger der et faremoment i, at modellen kan blive et kraftigt styringsinstrument for ledelsen. DPU har historisk haft et stort krav om sektorforskningsagtig 'ekstern indtjening', og hvor bliver forskerens 'fri forskningsret' så af?"

jø

Se side 6-7: Kontraktledelse

LEDEREN: Sektorforskning 2

'Forskerne må ikke kunne sendes ud i dilemmaer mellem forskningens redelighed og politiske hensyn

Politik vs. Videnskab 4

Blev det konflikten, da politikeren Svend Auken mødtes med statistikerens Bjørn Lomborg?

Tilsynskatalog 9

- fra Videnskabsministeriet mødes af protester fra universiteterne: Er det bare flere styringsinstrumenter?

'Mere selvstyre 10

- lovede ministeren, men i virkeligheden gives der bare mere magt til universiteternes ledelser. Og lederne får endda lov til at hemmeligholde deres bijobberi ...

Lamme formænd og rektorer 11

Universitetlederne krævede ikke gruppeeksamen tilbage i 2007. De ønskede større selvstyre på optag og studier, men det frasorterede ministeriet bare – uden protester

Manifest: Kønsdiskrimination 12

- hvad man skal værne om og hvad man skal være på vagt overfor i Akademia

Ledelsesprincip: Transparens 14

DPU's nye dekan har foretaget store strukturelle ændringer på lidt over et halvt år, uden de store protester. Hvordan gjorde han det?

TEMA: Sektorforskning i gråzone 16-23

Nedtælling: Pr. 1. januar kan ministerier dumppe deres sektorforsknings-institutioner og udlicitere til private konsulentfirmaer. Og i fire konkrete sager stilles der spørgsmål ved sektorforskningens gråzone mellem forskning og politik

DMU: Forhandler med ministerier? 16

DMU 'oversender forskning til kommentar', men det er ævl at rapporte derfor bliver 'politiserede', siger vred DMU-direktør

DMUs nye ærlighed 18

- er omkostningsfri, siger kritikere af DMUs revision af afpløjning af brakjord

SFI: Embedsmænd sad med 20

- i følge gruppe om kontanthjælpsrapport, som Beskæftigelsesministeren brugte til at sige, at hans politik virker

DTU Aqua: Farvet rapport? 21

Rapport om blåmuslinger holder ikke fagligt, siger professor. Andre siger, at sektorforskningen er i lommen på Regeringen og fiskerierhvervet

DIIS: Hemmeligholdt embedsmand 23

- fra Finansministeriet, som arbejdede med på EU-rapport i to måneder

Medlemsblad for DM's universitets-ansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forsknings-ansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen,
DM1-sektorforskning
(ansvarshav. for dette nummer)
Lektor Lars Kamp Nielsen,
PharmaDanmark
Seniorrådgiver Kirsten Pilegaard,
Dyrlægeforeningen
xxx, JA

Journalist Lasse Højsgaard (lah@dm.dk)
Red. leder Jørgen Øllgaard (Joe@dm.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 9 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

20. oktober 2008

Se de seneste nyheder på
www.forskerforum.dk

Øvrige adresser:

DM
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

PharmaDanmark
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

JA – Jordbrugsakademikerne
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Dyrlægeforeningen
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 7.500

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
Tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført)

LEDER

Seniorforsker **Niels Erik Poulsen**
(DM 1 – lokalklub 13: Sektorforskning)

Sektorforskning i gråzone

Sektorforskningen udtaler sig om mange ting som fra trusler mod vores fælles grundvand, over arbejdsbetinget stress til den sociale arvs skyggesider. Danske forskere sidder dermed inde med uudværlig viden for et samfund, der vil fremme et rent miljø, tilbyde gode arbejdspladser og stræbe efter social retfærdighed. Men sektorforskningen bliver ofte beskyldt for at lave politiseret forskning, for at lave 'politisk bestillingsforskning', og for ikke at være uafhængig af sin minister.

FORSKERforum belyste i sidste nummer to sager i gråzonen mellem forskning og politik. Dels DIIS hvor forskernes slutrapport skulle godkendes af en bestyrelse, dels beskyldninger mod DMU m.fl. om at deres rapport fra sidste år om opløjning af brakjord bagatelliserede de natur- og miljømæssige konsekvenser. Og i dette nummer med TEMA side 16-23 omtales også to andre kontroversielle sager, om hhv. blåmuslinger i Limfjorden og om en SFI-rapport om kontanthjælpsmodtagere.

Troværdighedskernen i disse sager er for så vidt ikke, om der blev "politiseret", men om den uafhængige forskning kan blive mistænkeliggjort for at lave "politisk bestillingsarbejde".

Det er et problem for forskningen, forskerne og demokratiet.

Det diskutale er forsåvidt ikke, om fx en rapport er pro-EU eller EU-skeptisk, men om forskningens uafhængighed kan anfægtes og om forskernes forskningsfrihed eroderer. Forskerne må ikke kunne sendes ud i dilemmaer mellem forskningens redelighed og politiske hensyn.

Denne gråzone er ikke bare et problem for de forskere, hvis hæderlighed og forskningsfrihed bliver klemt af politik eller embedsmænd. Det er også et problem for demokratiet, hvis noget bliver fremstillet som baseret på "uafhængig forskning", men i virkeligheden er censureret. Så har vi ikke længere en oplyst offentlighed, men en manipuleret offentlighed.

Og det er ikke et bare et spørgsmål om sektorforsknings-institutionens eller forskernes etik, men må ses i sammenhæng med rammerne. Er sektorforskningen så afhængig af bevillinger fra styrelser og ministerier, at de kan lægge institutionerne og forskerne under "pres", så forskerne ikke udtaler sig efter bedste overbevisning i overensstemmelse med deres forskningsbaserede viden? Er det økonomiske pres så stort, at en sektorforskningsinstitution faktisk kan sige nej til at udføre en myndighedsopgave, hvis der er for mange bundne faktorer i opgaven, så resultatet risikerer at blive "legitimationsforskning" til gavn for opdragsgiveren?

Som bekendt kan ministerier fra 1. januar 2009 konkurrenceudsætte - udlicitere - "myndighedsopgaver", så disse kan overgå fra sektorforskningen til private konsulentfirmaer. Er det et

pres som gør, at sektor-institutionerne passer på ikke at sige noget, som er kontroversielt eller upopulært for rekvirenten?

Universiteternes status blev ændret, da nogle sektorforskningsinstitutioner blev indfusioneret under universiteterne. Det er nu disse universiteterne som formelt skal løse myndighedsspecifikke opgaver, og dermed flyttes nogle af dilemmaerne ind på universitetet.

Universitetsloven fastslår, at universiteterne har fagligt selvstyre og er uafhængige af særinteresser. Men universiteterne skal indgå resultatkontrakter om myndighedsopgaverne. Og universiteterne er selvfølgelig afhængig af pengene herfra.

Det er universitets- og sektorforskningslovene, der giver de overordnede rammer, men de konkrete rammer kan man studere i de enkelte institutioners vedtægter og bekendtgørelser. Selv om ministerier som opdragsgivere / rekvirenter ikke har nogen "instruktionsbeføjelser" over for universiteterne og dermed ikke kan diktere udredningers resultater, men der er desuagtet markante forskelle mellem institutionernes vedtægter.

Men er uafhængigheden formel eller reel?

Nogle vedtægter forholder sig ikke klart til, hvordan institutionen mod betaling kan påtage sig løsning af udrednings-, overvågnings- og rådgivningsopgaver for offentlige og private rekvirenter, og hvordan disse opgaver bliver løst uafhængigt af opdragsgiveren.

Andre vedtægter er meget klare i kravet om uafhængighed, både i de videnskabelige afhandlinger og i rapporter, notater, og lignende. Fx om at institutionen ved rådgivningsvirksomhed ikke kan modtage instrukser vedrørende budskabernes art og formulering, men alene er bundet af almindelige regler for kvalitetssikring og for god videnskabelig praksis, redelig forskeradfærd, videnskabsetik, god forvaltningspraksis og ytringsfrihed. Løsning af kommercielle opgaver må ikke anfægte institutionens uafhængighed.

Og uafhængigheden må være reel. "Kvalitetssikring" må således ikke være en omskrivning af, at rekvirenter har ret til at gennemse - og rette i eller censurere - en myndighedsopgave. Det er problematisk for troværdigheden og uafhængigheden, når en myndighedsrapport skal 'forhandles' med opdragsgiveren, for rapporter offentliggøres, for uanset om der bliver politiseret eller ej, så kan proceduren mistænkeliggøres.

Disse gråzoner og dilemmaer er ikke sunde. Der må ikke kunne stilles spørgsmål ved universiteterne og sektorforskningens uafhængighed ved udførelse af rådgivning og myndighedsopgaver. Den frie og uvildige rådgivning i alle faglige spørgsmål bør præciseres i den kommende revision af universitetsloven, med følgende præciseringer af bekendtgørelser og vedtægter.

Penge ind ad fordøren eller ad bagdøren

Lige nu forhandler politikerne om Globaliserings-milliarder skal ud i form af basismidler uden bindinger eller øremærkes til bestemte formål

16. marts 2006 da regeringens Globaliserings-ministre præsenterede sine milliarder. Nu står slagsmålet om, hvordan de skal fordeles

Regeringens finanslovsforslag for 2009 tyder på, at Regeringen sparer op, så man kan opfylde Barcelona-målet om, at staten skal bidrage med 1 pct. af BNP i 2010. Minister Sander har for eksempel forsinket udbetalingen af 157 mio. kr. fra 2009 til 2010 – og det vil hjælpe på at opfylde måltallet.

Samtidig går forhandlingerne i Folketinget i gang om udlodning af fem milliarder kroner Globaliseringsmidler. Her er det store spørgsmål, hvor mange penge der skal ind ad fordøren på universiteterne og hvor mange ad bagdøren. Det handler om, hvor mange af pengene, der skal gå til universiteterne som frie basismidler uden bindinger, og hvor mange der kan komme ind ad bagdøren, dvs. udloddes til politisk øremærkede programmer, strategisk forskning, konkurrenceudsættelse, til erhvervsstøtte osv.

Fordelingen mellem frie basismidler og politikernes strategier

Alt tyder på, at videnskabsminister Helge Sander går efter en 50 / 50 –fordeling mellem de frie / de strategiske. Men både Socialdemokraterne og Dansk Folkepartis Jesper Langballe vil holde fast i den gamle fordeling på 60 / 40 procent, som var resultatet da man i 2006 forhandlede fordeling for 2007-08. Og de radikale ønsker såmænd en 70 / 30.

Og der er ikke småpenge i spil. Hvis fordelingen bliver 50-50, sådan som Venstre foreslår, svarer det til, at man flytter 500 mio. fra den frie til den strategiske forskning, i forhold til, hvis man fastholder fordelingen på 60-40.

Formand for Rektorkollegiet, Jens Oddershede, opfordrer politikerne til at give slip

på pengene og overlade en stor del af prioriteringerne til universiteterne:

“Det her er en oplagt chance for politikerne til at vise, at man stoler på universiteternes bestyrelser - og på universiteternes medarbejdere. Man hører megen utilfredshed om politisk styring, så ved at uddele en stor del af pengene som basismidler, kan man vise, at man stoler på det system, man har været med til at opbygge,” siger Jens Oddershede og tilføjer: “Og vi er altså lige så gode til at fordele pengene som politikerne.”

Venstre: Staten skal kompensere for svag erhvervsforskning

Venstres nye forskningsordfører, Malou Aamund, argumenterer for mere strategisk forskning, fordi der er ”nationale hensyn, der er vigtige at tage”. Hun hentyder formentlig til Regeringens problem: At det danske erhvervsliv forsker for lidt. Det skal staten og dermed universiteterne kompensere for ved at flere statspenge lægges ud til øremærkede formål, til erhvervsrettede puljer, til ”samarbejde” mellem universiteter og erhvervsliv m.m. Regeringen siger det på den måde, at der skal skabes endnu tættere samarbejde mellem erhvervsliv og den offentlige forskning, herunder ”flere store alliancer mellem offentlig og privat forskning inden for strategiske områder”.

Problemet er, at andelen af de private investeringer er faldet i perioden 2003-2006 fra 1,78 pct. til 1,65 af BNP. Og det er i direkte modstrid med Barcelona-målsætning, som siger at den private sektor skal spendere 2,0 pct. på forskning i 2010.

“Faldet er en bekymrende udvikling”, konstaterer Videnskabsministeren. “Regeringen og det private erhvervsliv har et fælles ansvar for at nå dette mål”.

Erhvervslivet selv forklarer faldet med, at firmaerne har prioriteret produktion højere end forskning i disse års højkonjunktur. Eller at skattetrykket er for højt, så det er svært at rekruttere udenlandske forskere m.m.

Fiflen for at nå Barcelona-målet

Ifølge regeringens finanslovsforslag så stiger de offentlige forskningsbevillinger fra 0,89 pct. til 0,94 af BNP, hvor målsætningen er Barcelona-målet på 1 pct. i 2010.

Men der files flittigt, så Regeringen formelt kan opfylde målet i 2010. Ved sidste års finanslov-08 indførte videnskabsministeren en tvangsopsparing for universiteterne på 157 mio. kr. som blev deponeret i Finansministerens pengekasse. Tvangsopsparingen blev udtrykkeligt indført mod et løfte om, at pengene ville blive frigivet i finanslov-09. Men det løfte løb videnskabsminister Sander fra.

De 157 mio. kroner bliver godt nok frigivet fra Finansministeriet til Videnskabsministeriet, hvorefter de indgår i Barcelona-regnskabet, men de kan først indløses næste år.

Tidligere er der fiflet på anden måde, så det bliver lettere for Regeringen at nå Barcelona-målet. Det skete da den statistiske opgørelsesmetode blev ændret, så fx EU-millioner til dansk forskning medregnes blandt i de danske forskningsbevillinger.

jø

"Kender I det, når man vi

Verbal brydekamp på tal og tale mellem politikeren Svend Auken og miljødebattøren Bjørn

(Foto: Lasse Højgaard)

Det var politik versus videnskab, der 11. september mødtes til duel og debat - **Semester Kickoff** - i Festsalen på Københavns Universitet. Svend Auken, landets formentlig mest erfarne politiske debattør, mod Bjørn Lomborg, der med en kombination af kontroversielle synspunkter, veltalenhed og drenget charme er blevet vores internationalt mest kendte og omtalte forsker. Med den konstellation var der lagt op til et par underholdende timer.

POLITIK VS. VIDENSKAB

Temaet var det globale klima og spørgsmålet om, hvordan vi bedst bruger ressourcerne i arbejdet for en bæredygtig fremtid.

Forventningerne var store i den næsten fyldte sal. Måske ikke så meget i forhold til, hvad de to kombattanter havde at sige – begges holdninger og argumenter er luftet offentligt ved utallige lejligheder – men i forhold til den oratoriske duel mellem den gamle mester og den unge opkomling; hvordan ville politikeren demagogiske egenskaber stå sig mod forskerens ammunitionsbælte af faktisk viden, og vice versa?

Som erfaren panel-kæmper havde **Svend Auken** naturligvis kigget sin modstander og hans våben ud på forhånd:

"Husk, at alle de tal, der bliver nævnt i dag, er behæftet med største usikkerhed. INGEN kan sige noget med sikkerhed," var omtrent de første ord, der forlod S-politikerens mund, da han steg på podiet.

Og så gik Auken til biddet med appeller til anstændigheden over for de kommende generationer og de fattige lande, der formentlig vil blive ramt hårdest af klimaforandringerne, selvom de selv kun har bidraget minimalt til at skabe problemerne. Vi kan ikke vide præcis, hvad der sker, men vi kan ikke tillade os

at vente og se, lød argumentationen.

Lomborg: Cost-benefit for isbjørne

Men det skyts var statistikerens **Bjørn Lomborg** hurtigt til at vende 180 grader.

"Svend prioriterer usikkerheden i sit indlæg, og det er jo bekvemt. Men lad os prøve at se på, hvad vi ved", sagde Lomborg i sin indledning, for ligesom at markere, at ordet nu var givet videre til den eksakte videnskab.

I Lomborgs tilfælde kommer videnskaben til udtryk som en meget objektiv (læs: kynisk) cost-benefit-analyse af effekterne af nedbringelse af CO₂-udledningen – eller rettere: de manglende effekter.

Han gav eksempel i frygten for isbjørnenes levevilkår. Ifølge hans statistiske beregninger vil en realisering af Kyoto-aftalen redde, hvad der svarer til én isbjørn. Og det skal så ses i forhold til en anslået omkostning på 200 milliarder dollars for aftalens CO₂-

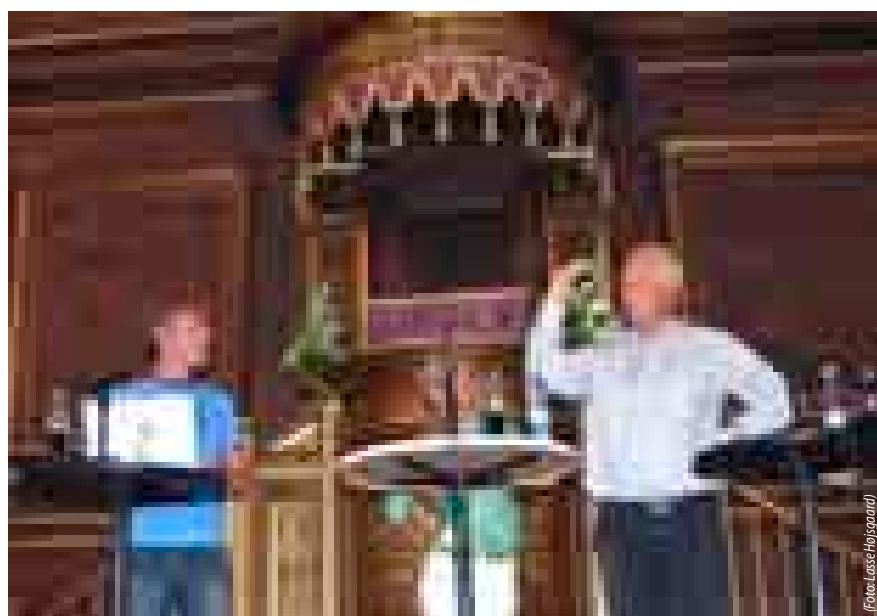
reducering.

"200 milliarder dollars for at redde én isbjørn. Og tænk så på, at vi hvert år skyder 300 isbjørne – var det ikke bedre, hvis vi skød nogle færre, og så brugte pengene på forskning og udvikling?" Sagde Lomborg,

Lomborgs kongstanke

Et af hans skarpeste våben ligger i, at han i sine logos-appeller samtidig formår at tale til tilhørernes følelser og medmenneskelighed. Lomborgs primære argument i klima-debatten er som bekendt, at pengene nu og her er bedre brugt på menneskehedens akutte problemer – sygdom, sult, underudvikling – end fremtidige bekymringer som klimaforandringer. Med andre ord opgør Lomborg sin cost-benefit-analyse i kød og blod.

"Hver gang Al Gore vil lave klimainvesteringer, der kan redde ét menneske, vil han kunne redde 36.000 mennesker, hvis

(Foto: Lasse Højgaard)

rkelig føler, man har ret?

n Lomborg. Der var lagt op til duel på politik kontra videnskab, men blev det nu også det ...

han brugte de samme penge på anden måde. Stort set alle verdens problemer ville kunne løses for halvdelen af prisen for Kyoto-talen. Al Gore og Svend taler om, hvordan vil blive husket, men hvordan vil I gerne huskes? Som dem, der stort intet gjorde til den dobbelte pris?"

Namedropping

Og her måtte Svend Auken naturligvis på banen igen, for ikke at blive kørt af banen som humanitetens fortalere.

"Vi taler om hundredevis af arter, der uddør, vi taler om tusindvis af øko-flygtninge", opremsede Auken, der også fandt tiden inde til en lille publikumsgodte: "Denne her diskussion er bizar. At diskutere klima med Lomborg er som at diskutere skat med Glistrup i gamle dage."

Stor moro, så han gav mere af samme skuffe:

"Du minder mig om en pige fra Alaska", bemærkede Svend Auken med indforstået henvisning til den republikanske vicepræsident-kandidat Sarah Palin. Den fangede publikum også.

Men den tidligere miljøminister var heller ikke til sinds at lade Lomborg stikke af med titlen som debattens faktisk klogeste mand. Han bød selvom Lomborg op til dans med vidnen om aktuel litteratur og undersøgelser, hvilket resulterede i en ren *'namedropping'-konkurrence* mellem de to – en dyst hvor Lomborg dog tog prisen, simpelthen fordi han med sin hurtige tale er i stand til at sige flere navne på kortere tid end den verbalt set mere adstadige Auken.

Striden gik også på, om vi egentlig ved noget om temperaturudviklingen gennem tiden. Nej, sagde Lomborg. Jo, sagde Auken – og det fik de sagt en hel del gange uden at komme det nærmere.

"Ja undskyld – jeg er ked af at skulle genere dig med fakta", kom det fra Lomborg, der havde lært af Aukens små bissetricks.

"Ahhhh" var den hovedrystende respons fra Auken med en *så-luk-dog-munden-på-den-hvalp-attitude*.

Lomborg provokerer og forarger

Selvom Lomborg nok havde imponeret mange i salen med generel veltalenhed og en argumentation, der også byggede på humanitære principper, så afslørede salens spørgsmål dog, at hans synspunkter stadig var kilde til både provokation og forargelse.

De fleste spørgsmål var rettet mod Bjørn Lomborg, og flere af dem havde karakter af reprimander: hvordan kan du være ligeglad med fremtiden?

"Jeg mener det ærligt – det er altså ikke

for at være irriterende", kom det på et tidspunkt spontant fra Lomborg.

En spørger ville vide, hvad han mente om den tiltagende husdyrproduktion.

"Jeg er selv vegetar", svarede han. "Men jeg mener attraktionen ved at spise kød er så stor, at man ikke kan ændre det. Til gengæld mener jeg kun, det er et spørgsmål om tid, før vi kan producere kød uden dyr", tilføjede han – ganske sigende for hans tro på fremtidens teknologi som problemknuser.

Sejrherren: Den bedste på evnen til at vinde tilhørerne

Ved debattens afslutning skulle de to kombattanter sædvanen tro have deres sidste replikker, og moderator Lykke Friis gav uden videre bagtanker ordet til Svend Auken som den første.

Men den gik ikke.

"Ah, skal vi ikke lade Bjørn begynde? Nu begyndte jeg jo før" kom det uskyldigt fra den gamle ringfighter, der på den måde sikrede sig selv det absolut sidste ord i diskussionen. Præcis som en garvet cykelrytter, der springer de sidste føringer over inden spurten.

Og så kunne Auken lægge debatten i seng med en sidste pathos-appel til de studerende:

"Kender I det, når man virkelig føler, man har ret?"

Tilbage stod spørgsmålet om, hvorvidt det var politikeren eller videnskabsmanden, der formåede at løbe med meningene den torsdag, og i hvilken lejr, krigen var blevet ført.

Og på det sidste må man nok svare, at selvom de videnskabelige data til tider kom

på bordet som en slags argumentatoriske afsæt, så var de afgørende momenter i debatten ikke dysten på fakta og tal, men på evnen til at kunne vinde tilhørerne for sin sag med etiske og emotionelle argumenter. Og her stod videnskabsmanden Bjørn Lomborg ikke langt tilbage i forhold til politikeren Svend Auken.

lah

Dueller på ord

Traditionen for debat-dueller er hentet i England, hvor Oxford Universitys debatklub Oxford Union Society har afholdt dueller siden 1823, og har oparbejdet et ry som kravlegård og træningsbane for mange britiske politikere gennem tiderne.

I debatterne er der tradition for en afsluttende afstemning om hvem, der har klaret sig bedst. Således blev afslutningen af en debat i 1933 at man stemte for, ikke at gå i krig for konge og fædreland. I 1975 besluttede man på samme måde at sige ja til britisk medlemskab af EF.

Debatten mellem Lomborg og Auken var den fjerde i rækken, og der blev ikke som i Oxford erklæret en vinder.

DPU: Kontraktledelse

Resultatstyring af institutter og hver enkelt medarbejder. Forskerne kan optjene forskningsfrihed ud over 25 p

På DPU skal der nu indføres kontraktledelse, hvor hver enkelt medarbejder skal indgå kontrakt med institutlederen om sin arbejdsforpligtelse. Det skal angiveligt give plads for "selvledelse". Men vil det give større spillerum for de ansatte?, det stiller tillidsmanden spørgsmålstegn.

"Kontraktbegrebet er ikke godt, fordi der hermed forudsættes, at den indgås mellem to ligestillede parter. Men sådan er det jo ikke. Lederen har instruktionsbeføjelsen. Kontraktlig-gørelse af den enkeltes ansættelsesforhold giver så institutlederen som arbejdsgiver et bedre styringsredskab over for den enkelte. Og hvor fri er egentlig den 'fri forskning', som den enkelte så kan lave", spørger **Jette Benn**.

"Den ansatte kan jo ikke frit vælge sit forskningstema inden for sit ansættelsesområde. Det er jo sådan, at institutlederen kan pålægge den enkelte at udføre en bestemt forskningsopgave, fx en eksternt finansieret. Det er også sådan, at institutlederen skal godkende og påtage vores forskningsansøgninger. Det bliver forhåbentlig ikke reglen, at institutlederens styring går på tværs af den ansattes frihedsgrader – for det kommer der jo ikke noget godt ud af – men man kan jo spørge, hvor meget styring vil ansvarliggøre den enkelte".

Baggrund: Arbejdspligter skal afspejle 60 procent's indtjening

Bag planerne om kontraktledelse ligger, at DPUs økonomi bygger på 40 procent's basisbevilling fra finansloven, og resten skal tjenes ind via eksternt indtjening, forskning, undervisning eller formidling. Og **dekan Lars Qvortrup** har lavet nogle principper for kontraktledelse på institutterne, som afspejler indtjening.

Lederen har instruktionsbeføjelsen. Kontraktlig-gørelse af den enkeltes ansættelsesforhold giver så institutlederen som arbejdsgiver et bedre styringsredskab over for den enkelte. Og hvor fri er egentlig den 'fri forskning', som den enkelte så kan lave

Tillidsmand Jette Benn

I modsætning til normal praksis på universitetet bliver hvert institut betragtet som en selvstændig virksomhed, hvis ledelse indgår en kontrakt med dekanen.

Strukturen går ud på, at der udfærdiges kontrakter, hvor man aftaler en økonomisk ramme med en basisbevilling og stiller nogle opgaver op, som skal opfyldes. Institutterne forpligter sig så til selv at 'tjene' så og så meget ved siden af.

En af hensigterne er samtidig at synliggøre

aktiviteterne: Den fri forskning – finansieret af DPUs interne basisbevilling – synliggøres som en del af instituttets resultatkontrakt. Og den forlænges så ned i institutternes aktiviteter. For ledelsen giver det bedre muligheder for at styre, at opstille mål og måle succesopfyldelse.

Tillidsmanden konstaterer på sin side, at det er helt afgørende, at der aftales nogle anstændige normer for undervisningen og for de eksterne opgaver. Og det forhandler man pt. om på DPU.

Gøre sig fortjent til forskningsfrihed?

Med kontrakten risikerer DPUs forskere at få indskrænket deres forskningsfrihed, fordi der bliver mere styring. Ifølge dekanens ramme kan de **25 procent's forskningstid – efter aftale med institutlederen – bruges til egeninitieret forskning eller eksternt indtjening inden for instituttets forskningsområde og den enkeltes ansættelsesfelt.**

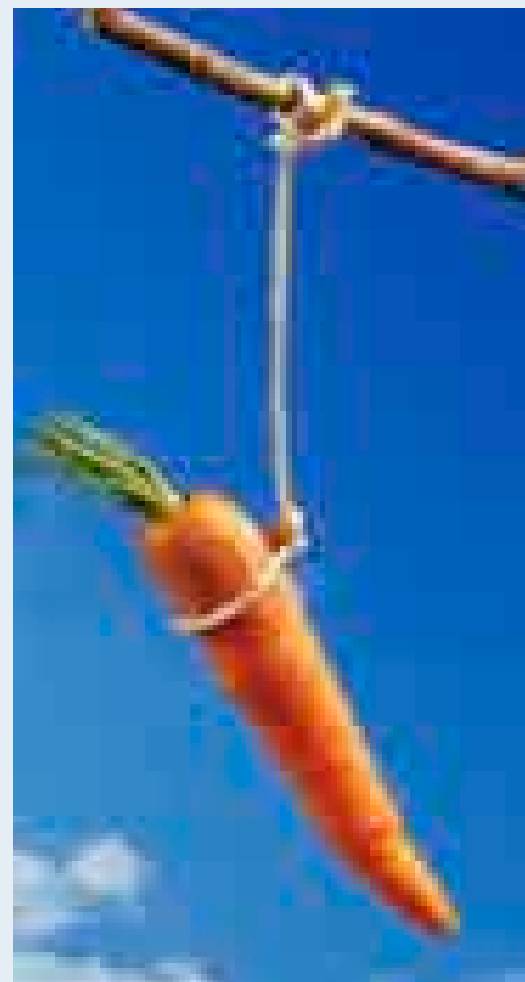
Den formulering indbyder til styring af de 25 procent – og forskningsfrihed herudover gør man sig fortjent til? – lyder spørgsmålet til tillidsmand Jette Benn:

"Det er klart, at med kontrakt-liggørelse af den enkeltes arbejdsforpligtelse ligger der en risiko for, at ledelsen bruger modellen som styringsredskab, dvs. til at pålægge den enkelte forskningsopgaver eller eksternt finansierede opgaver, så de 25 procent er fyldt ud. Og at forskningsfriheden så kun gælder herefter! Men det vil da være uklogt af institutlederen ikke at give et frirum, for ufrige medarbejdere giver ikke noget godt miljø ..."

Dekanen: Ikke ren markedsstyring

Til gengæld for kontraktbinding får institutterne langt større myndighed til at styre internt, fx at ansætte videnskabeligt eller administrativt personale. De kontrakter, der indgås, rummer både forpligtelse og frihed. Man forpligter sig til at nå et mål, men man får en udstrakt frihed til at bestemme, hvordan målet skal nås, siger Qvortrup.

"Universiteterne er i dag konkurrenceudsatte og afhængige af eksterne bidrag. Det er et vilkår, at hvis vi vil vokse, så må det ske via eksternt indtjening, for grundvilkåret er de 40 procent basisbevillinger. Hvis institutter ikke kan få økonomien til at hænge sammen, så er det enten instituttets indsats eller kontrakten, der er noget galt med", forklarer han. "Men det er ikke sådan, at vi kaster os ud i den rene markedsstyring. Der sker en årlig vurdering af, om instituttets ramme og kontrakten fungerer efter hensigten", siger Qvortrup, der også henviser til, at han har en strategisk 'dekanpulje' på 25 mio. kr. som kan bruges til særlige initiativer eller betrængte områder. For naturligvis er nogle aktiviteter vigtige for

den videnskabelige sammenhæng, også selv om de ikke bon'er ud ved kasse 1.

MU-samtaler aftaler forventninger og krav

Næste trin i kontraktledelsen er, at institutlederen skal lave aftaler med den enkelte medarbejder. MU-samtalerne er det sted, hvor der skal aftales forventninger og krav. Logikken er, at hvis en medarbejder performer bedre i undervisning, forskning eller eksternt indtjening, så sparer denne op, typisk til forskningstid.

Dekanen: "Her gælder den samme struktur: Forskerne er finansieret 40 procent af basismidlerne. De går til selvstændig initieret forskning. Men herudover skal vedkommende opfylde andre opgaver – eksternt finansieret forskning eller undervisning – som naturligvis ligger inden for instituttets og den pågældende medarbejders arbejdsområde. Men hvis "basistiden" kommer under pres, fordi den enkelte forsker groft sagt bidrager med mere end 60 procent i øvrigt, så skal det også belønnes, fx i form af opsparing af basistid".

Resultatstyring på hver enkelt medarbejder

Det ligner resultatstyring på hver enkelt medarbejder?

Kontraktstyring

procent af deres arbejdstid ...

"Det er en incitamentsstruktur, som indretter sig efter vores økonomiske vilkår og som også angiver nogle klare rammer for den enkelte", siger Qvortrup. "Succesmåling bliver ikke firkantet. Der bliver ikke tale om at "straffe", hvis en ansat ikke performer efter den indgåede aftale i et år, for det kan de være gode grunde til. Der kan have været uventet vanskelige opgaver, som den ansatte er sat på, eller det kan være, at institutlederen har forsømt at bruge den pågældende person. Grundforskning bon'er heller ikke med det samme. Hvis nogle underperformer, så tages det op til evaluering med lederen, så der bliver mulighed for at justere på aftalen eller på medarbejderens måde at løse opgaverne på. Fejlen kan være både ledelsens eller medarbejderens. Men den giver anledning til at genvurdere den aftale, der er indgået. Målet er at kombinere fleksibilitet med sikkerhed – en slags "flexicurity" på organisationsniveau".

jø

Bogholderi?

Et af de lurende problemer med kontraktledelse er, hvilke redskaber der skal indgå i succesmålingen. For at målene ikke skal gå til i bureaukrati for både institutledere og ansatte, er det nødvendigt at indhente relativt detaljerede rapporteringer om hver forskers aktiviteter.

Dekanen er ikke så skeptisk over for risikoen for, at modellen går til i et stort bogholderi, når hver enkelt medarbejders performance skal registreres: "Det er hensigten at registrere så enkelt som muligt. Det skal registreres, hvor meget den enkelte underviser, forsker og tjener eksternt. Der skal laves aftaler på arbejdstid, ikke på 'kvalitet' i aktiviteten".

Heller ikke tillidsmanden er bange for, at kontrakt-modellen skal gå til i bureaukrati, målinger og forhandlinger:

"Men det kommer jo an på lederne; jeg ved ikke hvor dygtige de er på økonomisiden. Men det bliver da en interessant øvelse, hvordan det nye regnskab skal gøres op", siger Jette Benn. "Men hvordan man vil udregne de præstationer er uklart. Vi er vant til timeopgørelser på vores undervisning. Men hidtil har institutterne været målt på gennemsnitsniveau: Hvor meget undervisning blev der leveret, hvor stor er den eksterne indtjening osv. Nu skal hver enkelt medarbejder måles i forhold til et gennemsnit. Hver enkelt skal præstere gennemsnitligt og helst mere".

Bliver DPU prøveklud for den New-Public-Management, som Staten har arbejdet med i årevis. Nu kan den gøre sit indtog på universiteterne – både på institut- og person-plan

DPU bliver de første som indfører New-Public-Management – nytteoptimering – på universitetsforskernes vidensarbejde. Hensigten er at indføre "selvledelse", hvor hver enkelt tilskyndes gennem belønningsstrukturer: Når selvledelse kan praktiseres, handler det om, at højt kvalificerede forskere er "ressourcepersoner", der inden for aftalte rammer kan og ønsker at foretage egne handlingsvalg inden for et repertoire af muligheder.

Hidtil har et instituts forpligtelser været udregnet som et gennemsnit af alles aktiviteter. Nu skal hver enkelt leve op til gennemsnitsmålet. Forskellen mellem den eksisterende normmodel er, at nu stadfæstes det, at man kan belønnes ved at der opspares fri forskningstid.

Men for tillidsmanden lyder spørgsmålet omvendt, om de ansatte nu skal gøre sig fortjent til at få den forskningsfrihed, som man faktisk har ret til ifølge universitetsloven og ansættelseskontrakten?

"Som modellen ligger ideelt nu, så har vi jo krav på 25 procent fri forskning. Men der ligger da et faremoment i, at modellen kan blive et kraftigt styringsinstrument for ledelsen. DPU har historisk haft et stort krav om sektorforskningsagtig 'ekstern indtjening', og hvor bliver forskerens 'fri forskningsret' så af? Risikoen er da, at den først starter der, når man har opfyldt sine 25 procents forskningspligter ...", siger tillidsmand Jette Benn.

Noget-for-noget

Som princip fastsættes grundopgaven til 60 procent undervisning og eksternt finansieret forskning, 15 procent administration og fri forskningstid svarende til 25 procent af arbejdstiden. De 25 procents forskningstid kan – efter aftale med institutlederen – bruges til egen-initieret forskning eller ekstern indtjening inden for instituttets forskningsområde og den enkeltes ansættelsesfelt. Men det nye er så belønningsstrukturen, hvor der efter noget-for-noget –princippet udløses mere fri forskning, hvis den ansatte udfører mere undervisning eller ekstern indtjening. Belønningen udløses ikke straks, men året efter.

Bagtanken er, at belønningsstrukturen vil medføre, at den enkelte forsker vil agere mest målsøgende (egoistisk) i forhold til de opstillede mål, og at forskeren bagefter står til regnskab over for sine dispositioner i forhold til den indgåede kontrakt.

DPU som prøveklud for nyt styringsredskab?

DPU har traditionelt været præget af en del sektorforskningslignende opgaver for undervisningsinstitutioner og ministerier. Man har også været relativt afhængig af ekstern indtjening.

DPU er dermed velegnet som prøveklud for indførelse på kontraktledelse på individniveau på universiteterne og i den offentlige sektor?

"Ingen har bedt os om at lave det", siger dekan Qvortrup. "Jeg har opfattelse af, at mine medarbejdere er enige, fordi principperne afspejler vores vilkår. I forlængelse af mine ledelsesprincipper har jeg lagt meget vægt på, at HSU (hovedsamarbejdsudvalget) er blevet inddraget, og den del af aftalen er vi i øvrigt ikke færdige med at diskutere endnu. Det bruger vi efteråret til."

"Hovedprincippet i kontraktstyring er, at der udarbejdes et dokument (en resultatkontrakt), hvor det præciseres hvilke resultater, der skal nås inden for en given periode, samt hvilke rammer det skal ske inden for (økonomi, personale m.m.). Kontraktformen bruges som et supplement til den overordnede regulering af institutionens formål, således at der i kontrakten sker en specificering af de krav der stilles til institutionens opgavevaretagelse ...

Kontrakten ændrer ikke ved (...) de almindelige instruktionsbeføjelser (Finansministeriet).

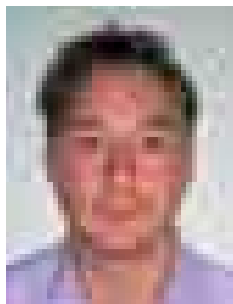
Dekanen: Ikke undervurdere politikerne

Med kontraktledelse kunne der være en risiko for, at politikerne kommer til at styre, hvad forskerne tvinges til at løbe efter for at tjene penge via 'konkurrenceudsættelse': Nyttetforskning på bekostning af grundforskning?

"Det er en undervurdering af politikerne. I mine samtaler med politikere og interesseorganisationer har jeg indtryk af, at der er stor forståelse for, at vi både skal lave anvendelsesorienterede aktiviteter og grundforskning. Politikerne ved godt, at vi ikke kan lave ordentlig, anvendt forskning, hvis vi ikke har grundforskning. Og det er da min opgave at overbevise dem om, at denne balance skal være der. Hvis politikere og embedsmænd får skævvredet systemet, så alt skal kvantificeres eller skal være PISA-lignende undersøgelser, så har jeg opfyldt min rolle dårligt. Men jeg stoler på mine egne pædagogiske evner og på deres lydhørhed", slutter dekanen.

jø

Succes kræver afsavn

Michael Hviid Jacobsen er lektor i sociologi ved Aalborg Universitet og har især forsket i menneskers forhold til døden. For tiden er han flittigt brugt af medierne i forbindelse med bandeuroligheder og skyderi i gaderne.

VOXPOP

Hvad lever du lige nu – lørdag formiddag?

"Jeg sidder på mit kontor og skriver på en artikel til et norsk tidsskrift om anerkendelse – hvordan anerkendelse forstås, ikke bare på et strukturelt plan, men hvordan vi anerkender hinanden i konkret, når vi møder hinanden på gaden, og gennem teknikker i hverdagslivet. Så vi er helt nede på mikroplanet.

Hvor tænker du bedst?

"På mit kontor - omgivet af bøger, der stimulerer tankerne.

Hvilke fagbøger har betydet mest for

"Zygmunt Bauman: 'Mortality, Immortality and Other Life Strategies'. Da jeg læste den i 1993, fik jeg øjnene op for døden som et anlæggende, sociologien kan sige meget om. Det er et socialt fænomen.

Den anden bog er Erving Goffman: Vore rollespil i hverdagen. Jeg er et hverdagsmenneske – det vil sige, at jeg går op i de spil, vi udfører for hinanden i hverdagslivet. Alle der læser den bog, kan genkende ting fra deres eget liv.

Og endelig C. Wright Mills: Den sociologiske fantasi. Jeg kan godt lide Mills som person, fordi han udover at være sociolog var en levemand, med hang til kvinder, alkohol og motorcykler. Bogen i sig selv er et fantastisk manifest for at forstå, hvad der er samfundsforskerens forpligtelse.

Er der nogle tabuer inden for dit fagområde?

"Nu er mit fagområde meget bredt defineret, men det er klart, at døden, som jeg har forsket i i mere end et årti, længe har været et tabu, måske særligt i forhold til børn, der mister forældre, eller forældre, mister børn. Det er dog et tabu, vi er på vej ud af.

Hvad kræver det at blive god på dit fagområde?

"På det faglige plan tror jeg, at det kræver, at man tænker kreativt og nyt - hvilket man naturligvis kun kan gøre, hvis man har en solid viden om ens fagfelt. På det personlige plan skal man være villig til at lide visse afsavn. Jeg har valgt at være målrettet med min karriere og få skrevet og formidlet en masse. Og det har betydet at mit familieliv har halter meget. I de ti år, jeg har været i gamet, har jeg nok slidt flere parforhold op end de fleste gør i et helt liv.

Hvordan og hvor slapper du bedst af?

"I dagligdagen slapper jeg bedst af, når jeg nyder en iskold øl til en fodboldkamp med Liverpool på skærmen, eller når jeg engang imellem tillader mig at tage væk og holde ferie.

Har du nogle hobbyer?

"Mit arbejde er min største hobby. At jeg sidder og arbejder en lørdag er ikke nogen undtagelse, det er en regel. Og det er noget, jeg udelukkende gør af lyst.

Hvad ville du gøre, hvis du blev videnskabsminister?

"Så ville jeg sørge for, at princippet om forskningsfrihed også i praksis gik hånd i hånd med bevillinger til forskningsområder, der udfordrer vores eksisterende viden og stiller skarpt på de dele af vores samfund, som vi ellers tager for givet.

Min oplevelse er, at der ikke er voldsomt meget nytænkning i forskningsrådet og lignende instanser. Jeg fornemmer en kraftig træghed. For eksempel går mange yngre forskere rundt med en masse ideer, men med begrænsede muligheder for at få penge, fordi de ikke er professorer eller har en organisation i rygget.

Jeg synes man skulle overveje målrettede pujler til forskere under 35 år. Ren og skær alderskvottering.

Tilsynskatalog

Videnskabsministeriet har udsendt katalog

Videnskabsministeriet bliver ikke mødt med klapsalver over et ny-udsendt katalog over, hvad ministeriet har lovpligt til at føre tilsyn med, og hvad ministeriet kan tillade sig at blande sig mere detaljeret i "ad hoc" på universiteterne, i forvaltning, strategi og mål i udviklingskontrakten osv.

Universiteterne undrer sig over, at kataloget er ret elastisk, så det bliver en bemyndigelse til at blande sig i, dvs. i praksis at indføre flere styringsinstrumenter ad bagdøren.

Ministeriets styrings-ret fremgår af Universitetsstyrelsens (UBST) katalog over, hvad ministeriet skal og kan føre tilsyn med. Kataloget blev i udkast udsendt til universitetsrektorerne i august.

Universiteternes hørings svar på tilsynskataloget takker høfligt, men alle har spidse bemærkninger om, at det ikke må gå ud over selvstyret. Universiteterne bruger dog ikke svarene til at fortælle, hvor man har selvstyre og hvor man ikke har. Der indvendes blot, at ministeriets katalog er så elastisk, at det kan bruges grænseløst som redskab til ad hoc-detailstyring.

Grænseløst katalog

Kataloget kan læses som en formalisering af Videnskabsministeriets kontrol og styring af stort set alle universiteternes aktiviteter.

Tilsynskataloget oplister især med henvisning til Rigsrevisionens krav, som siger om sit og ministeriets tilsyn, at det ikke bare skal handle om økonomiske forhold (sarsommelighed), men også om der er 'hensigtsmæssige forretningsgange, der efterleves' (produktiviteten og effektiviteten).

Kataloget over 'Tilsynet med universiteterne' angiver ingen grænser for ministeriets intervention. Det omtaler ikke universiteternes autonomi og angiver således ikke, hvor universiteterne har selvstyre – og hvor ministeriet er begrænset i at stille krav. Kataloget kan dermed læses som en *general-bemyndigelse* for Videnskabsministeriet til at blande sig i al økonomi, forvaltning og planlægning på universiteterne. Hvor dette ikke kan ske gennem egentligt lovtilsyn, kan det ske via styring gennem udviklingskontrakterne, dvs. mål og målrapportering osv.

KU: Flere styringsinstrumenter?

Københavns Universitets bestyrelse har drøftet kataloget og konstaterer, at man på den ene side læser ministeriets oversigt som en anerkendelse af ledelsernes autonomi og egenkontrol, hvor statens tilsynsinstrumenterne er akkreditering, årsrapport og udviklingskontrakt.

Flere styringsinstrumenter?

over, hvad ministeriet kan blande sig i. Elastisk og grænseløst, lyder det i høringsvar

På den anden side undrer KUs bestyrelse sig over, at kataloget er så elastisk, at ministeriet hermed formaliserer retten til at bruge flere styringsinstrumenter ad hoc. Ministeriet varsler således, at man vil styrke samspillet mellem universitetet med flere vejledninger. Og når ministeriet varsler årlige tilsyn af 2-3 områder – efter Rigsrevisionens model – spørger KUs bestyrelse, om der er tale om et yderligere udvidelse af de givne tilsynsrammer. Og det kalder bestyrelsen "uhensigtsmæssigt" og endnu et skridt væk fra, at tilsynet bør foregå via de centrale styringsinstrumenter; akkreditering, årsrapport og udviklingskontrakt.

DTU: Detailstyring står for stærkt

DTUs høringsvar er bemærkelsesværdigt skarpt. Efter indledende høflighedsfraser slår det fast, at universiteter som offentlige institutioner traditionelt har haft relativ selvstændighed og spillerum - og dermed ikke været en del af "det normale statslige tilsyn", dvs. ikke styret ovenfra af Finansministeriet eller Rigsrevisionens anvisninger.

DTUs argumentation lyder: "Men i sin raison d'être har universiteterne haft betydelige frihedselementer byggende på de akademiske frihedsgrader. Der tænkes her på universitetslovens grundlæggende præmis om forskningsfrihed og forpligtelse til at offentliggøre forskningsresultater, samt metodefriheden til at benytte de til opgaven mest hensigtsmæssige rammer for at opnå de definerede mål".

DTU anerkender, at der skal være en balancegang mellem statens og politikernes krav om økonomisk effektivitet, og så universitetslovens præmisser om betydelige frihedsgrader. Men balancen tipper i tilsynsdokumentet, for ministeriets "ønske om 'detailstyring' står for stærkt i forhold til universitetslovens præmisser om betydelige frihedsgrader".

Og det mener DTU er unødvendigt, for universiteterne har opbygget redskaber til "betydelig institutionel egenkontrol". Ministeriets kontrol bør derfor være overordnet og ikke "tilsyn med enkelttransaktioner".

SDU: "Et omfattende ad hoc-tilsyn"

Aarhus Universitets høringsvar er mere passivt - uden omtale af ministeriets konkrete styringstiltag – når det blot frarådes, at ministeriets tilsyn ikke bliver "procesorienteret", men at universitetet får lov at handle inden for de givne frihedsgrader, så universitetet selv får lov at afgøre, hvordan universitetet bedst når frem til de opstillede og aftalte mål.

Syddansk Universitets bestyrelse – og Handelshøjskolen CBS - udtaler sig positivt

om kataloget, men understreger, at universiteternes selvstyre ikke må kompromitteres af "et omfattende ad hoc-tilsyn", der ikke er begrundet i konkrete forhold.

RUC har ikke afgivet høringsvar.

DTU: Ikke sammenblende politik og administration

Ministeriet har i sit tilsynskatalog indføjet, at der skal være et årligt møde mellem "universitetets øverste ledelse" og den øverste ledelse i Universitetsstyrelsen, dvs. direktør Jens Peter Jacobsen.

Men det skal være møder om den konkrete forvaltning og ikke et styringsredskab fra ministeriets side, bemærker DTU på en elegant måde: DTU går ud fra, at "universiteternes øverste ledelse" i den sammenhæng ikke er bestyrelserne, men den daglige ledelse, nemlig Rektor, som skal deltage i dette møde. DTU siger hermed at det øverste politiske niveau er Videnskabsministeren og bestyrelsen. Og det øverste forvaltningsmæssige niveau er styrelsesdirektøren og Rektor. Og disse niveauer skal ikke blandes sammen, mener DTU altså – selv om universiteterne selv gør det i den nye konstruktion "Danske Universiteter", som er en bolchebutik med både bestyrelsesformænd og rektorer.

Det vigtigste i selvstyret: Lederlønnen

Det er bemærkelsesværdigt, at flere høringsvar fra universitetstoppene omtaler lederløn som det vigtigste at forsvare konkret i universiteternes selvstyre.

Ministeriet lægger nemlig i kataloget op til, at universiteterne skal lave kvartalsvise lønoversigter for rektorer, prorektorer, universitetsdirektører, dekaner og institutledere.

Det protesterer stort set alle høringsvarerne over, for Videnskabsministeriet skal ikke blande sig i lønudviklingen på "de tre øverste ledelsesniveauer" (KU). Fra Aalborg siger man, at ministeriet ikke "bør" blande sig i lønudviklingen: Forudsætninger for at besætte lederposter med kvalificerede ledere på universiteterne er, at der kan føres selvstændige lønforhandlinger".

jø

Første prøvesag for tilsynsplikten

Videnskabsministeriet nye katalog over, hvad ministeriet har lovligt til at føre tilsyn med og hvad ministeriet kan blande sig mere generelt i "ad hoc", har allerede fået sin første prøvedag.

Kataloget var til høring på universiteterne indtil 15. sept. Trods dets vigtighed for universiteternes autonomi, så kunne FORSKERforum konstatere, at trods katalogets rækkevidde så har det kun været til drøftelse i to universitetsbestyrelser, nemlig KUs og SDUs.

At tilsynskataloget ikke har været forelagt i de øvrige bestyrelser er imidlertid en mangel eller en forsømmelighed fra disse universiteter. FORSKERforum har derfor anmodet ministeriet om at indlede en tilsynssag overfor de universiteter, som ikke har haft høringen til drøftelse. Universitetsloven kræver nemlig, at væsentlige dokumenter af betydning for universitets virksomhed skal forelægges bestyrelsen som øverste myndighed.

Passivt ministerium

FORSKERforums anmodning om, at der gennemføres en tilsynssag skal ses i sammenhæng med, at ministeriet tidligere har været meget uvilligt til at føre tilsyn med, om universiteterne faktisk opfylder deres lovpligt.

Passiviteten gælder spørgsmålet om offentlighed om bestyrelsernes arbejde, hvor FORSKER-

forum afslørede, at i nogle bestyrelser var mere end halvdelen af mødepunkterne hemmelige. Her henstillede ministeriet til en større grad af åbenhed. Men ministeriet ville ikke sætte kontante grænser for dørlukning, og hemmeligt-stempling kan fortsat suverænt og vilkårligt bestemmes af bestyrelsesformændene, som end ikke behøver at begrunde lukning.

Og ministeriet har således ikke grebet ind overfor SDU, der fortsat har faste hemmelige dagsordenspunkter, der hedder "Meddelelser fra bestyrelsesformanden" og "Meddelelser fra rektor" – som kan dække over hvad som helst, fx en hemmelig drøftelse af tilsynskataloget.

Passiviteten gælder spørgsmålet om forelæggelse af væsentlige sager for Akademisk Råd, hvor FORSKERforum rejste spørgsmålet, om udviklingskontrakter er strategiske dokumenter, som skal forelægges og drøftes i Akademisk Råd. Men her ville ministeriet heller ikke sætte grænser for bestyrelsesformænds eller rektors topstyre. Ministeriet var for eksempel helt tilfreds med, at DTUs rektor fortalte, at kontrakten skam havde været uformelt "temadrøftet". Men ministeriets tilsyns-lyst rakte ikke så langt, at man faktisk undersøgte, om det var sandt (FORSKERforum 197).

'Mere selvstyre

- betyder i virkeligheden mere magt til universiteternes bestyrelse og rektor. Og nu skal lederne ikke indberette deres bijob

'Universiteterne slippes mere fri', lød den glade nyhed fra videnskabsminister Helge Sander, som fik en helse i Politiken til at udbrede budskabet:

Ministeren letter den administrative detaljstyring på udvalgte områder: Universiteterne kan fremover selv bestemme, hvor mange professorer, de vil ansætte og til hvilken løn. De får også lov til at slå stillinger op uden at spørge Personalestyrelsen om lov. Og så har universitetsledere ikke længere pligt til at indberette, hvis de bijobber.

Lettelserne retter sig mod ledelsestoppens spillerum. Detailstyring har været et irritationsmoment for bestyrelserne, bedst symboliseret ved da disse ikke selv kunne få lov til at bestemme deres bestyrelseshonorar, eller da Videnskabsministeriet udsendte et katalog med topgrænser for lederlønninjerne. Lettelserne retter sig da også mod udvalgte ledelses-instrumenter og er inspireret af en arbejdsgruppe med repræsentanter fra universiteternes topledere (2 bestyrelsesformænd samt rektorformand Jens Oddershede) samt to topembedsmænd fra Videnskabsministeriet.

DM-formand: Ministerens lånte fjer

DMs formand Ingrid Stage – som forhandlede den seneste overenskomstforhandlinger på AC-siden – undrer sig over videnskabsministerens drastiske udmelding. Der er kun tale om så ændringer til det bedre. Og ministeren smykker sig med lånte fjer, for han gør som om det er hans velvilje, der skaffer forbedringer. Sådan er det ikke, for det var såmænd resultatet af de seneste overenskomstforhandlinger:

"Spørgsmålet om cheflønspuljen blev afklaret allerede ved overenskomstforhandlingerne tidligere på året. Så universiteterne kan give professorerne alle de løntillæg, de har lyst til. Ophævelsen af stillingskontrollen er uden praktisk betydning da der er masser af ledige professorstillinger. Det virkelige problem er at universiteternes økonomi ikke tillader at ansætte flere professorer eller give dem en højere løn", siger DM-formanden. "Universiteterne har altså allerede i dag muligheden for at besætte flere professorstillinger. Men der er bare ikke penge til det, så

ministerens udmelding af den frihedsgrad er helt tom".

Ingen indsigt i DTU-rector Palleens bijobberi

Ifølge de nye frihedsgrader skal universitetsledere ikke længere indberette, hvis de bijobber. DTU-rector Lars Palleesen kan altså vælges til AP Møllers bestyrelse, uden at det skal indberettes til ministeriet, men kun godkendes af bestyrelsesformanden. Det kan i praksis betyde, at det fremover er hemmeligt, hvad lederne har af bijobs.

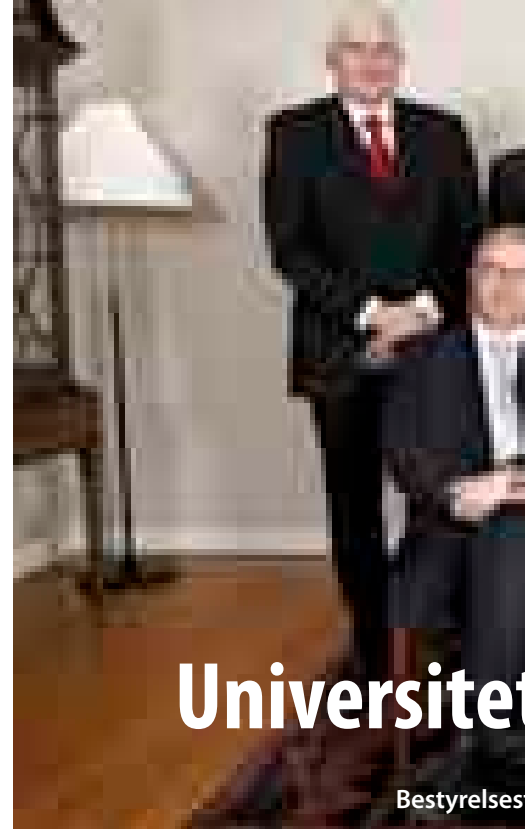
Der er ingen argumentation for, hvorfor dette indføres. Ud fra den aktindsigt, som FORSKERforum har fået i forarbejderne, fremgår, at arbejdsgruppen blot mener, at spørgsmålet om bibeskæftigelse bør være "bestyrelsens kompetenceområde".

Kritiker: Ledelse får mere frium

Men lettelserne er et forkølet forsøg på at imødekomme små dele af kritikken om detaljstyring, siger **lektor Claus Emmeche** fra den gruppe, der for tiden samler underskrifter ind imod universitetsfusionsloven:

"Det er da fint, at bureaukratiet lettes. Men universiteterne gives absolut ikke 'fri'. Det ligner derimod en afledningsmanøvre - et politisk forsøg på at lette nogle detaljer, for at aflede opmærksomheden fra det fundamentale problem i selve universitetsloven og i finansieringen af den frie forskning. Disse 'lettelser' undgår helt at berøre det, som vores underskriftsindsamling protesterer imod, nemlig topstyringen og den manglende akademiske frihed og selvstyre", siger han.

"Og med den såkaldte lettelse skærpes såmænd et af problemerne, nemlig at den ikke-faglige topledelse får endnu mere magt og spillerum til at ansætte professorer og andre udenom det faglige-akademiske niveau ..."

Universiteternes topledelse er meget forsigtige med at stille kontante krav om lettelse af ministeriets detaljstyring på forskning og undervisning. Og der hvor de stiller krav, får de bare en kold skulder i Videnskabsministeriet. Men det får ikke universitets-toppen til at protestere...

Det viser en gennemgang af arbejdet bag den statusrapport, som ministeriet og universiteternes topledelse lavede med forslag til regelsanering.

Arbejdsgruppen bag bestod af repræsentanter fra universiteternes topledere, bestyrelsesformændene Anders Knutsen (CBS) og Jens Bigum (Aarhus) samt rektorformand Jens Oddershede. Og så to topembedsmænd fra Videnskabsministeriet (bl.a. universitetsdirektør Jens Peter Jacobsen). Det er bemærkelsesværdigt, at de 10 konkrete tiltag med lettelse, som kom igennem rettede sig mod udvalgte ledelsesinstrumenter. Det var tilsyneladende, hvad parterne kunne blive enige om under overskriften "**Ledelsesrum til at give værktøjer til at udvikle universiteterne til verdensklasse**".

Universiteterne kom med ønskeliste

Arbejdsgruppens opgave var blandt andet at komme med konkrete forslag til, hvor der konkret kan ryddes op i detaljstyringen og gives flere frihedsgrader for bestyrelserne / for universiteterne som sådan.

Universiteternes repræsentanter stillede med en ønskeliste for udvalgsarbejdet gik i gang. Det indeholdt ikke krav til en færre krav og mere selvstyre på forskningssiden, dvs. mindre forsknings-vogtning. Og heller ikke krav om større spillerum og mere medindflydelse for de ansatte.

Men universitetstoppen stillede forslag om større frihedsgrader på uddannelsessiden, fortæller den aktindsigt, som FORSKERforum har fået:

Underskriftsindsamlingen på bloggen FORSKNINGSFRIHED der opfordrer til, at politikerne reviderer universitetsloven nu påtegnet af knap 5500 personer, hvoraf skønsmæssigt halvdelen er universitetslærere.

stoppet er lammefrom

formænd og rektorer tør ikke udfordre ministeriet

Skole drenge og -piger: Bestyrelsesformænd anno 2007 pænt på rad og række

Universiteterne bør selv styre optagelsesproceduren, dvs. have ansvaret for, hvem der skal studere på universitetet. I dag er barrieren, at det er ministeriet som fastsætter en række detaljerede lister over specifikke krav på de enkelte uddannelser.

Universiteterne bør selv bestemme, hvordan man finder de bedste studerende, og om man vil optage flere "betalingsstuderende", hvor det i dag er ministeriet, som fastsætter størrelsen på kvote I og II.

Universiteterne bør selv bestemme, hvordan man finder de bedste studerende, og om man må afholde optagelsesprøver el.lign. I dag fastsætter ministeren adgangsbekendtgørelsen.

Det er dog bemærkelsesværdigt, at universiteterne ikke opregnede et krav om at Regeringens afskaffelse af gruppeeksamen skulle trækkes tilbage, fordi den var en unødvendig detaljstyring,

Ministeriet frasorterede i ønskelisten

Men alle disse ønsker var saneret væk, da Videnskabsministeriets embedsmænd skrev første udkast til udvalgets betænkning. Og det accepterede universitetsrepræsentanterne, for bestyrelsesformændene ønsker tilsyneladende ikke nogen konfrontation med Videnskabsministeren, som man holder frokostmøder med mellemrum.

Videnskabsministeriet ville kun åbne op for flere styringsredskaber for topledelsen – "flere frihedsgrader for bestyrelserne" – og sådan blev det i den endelige statusrapport fra oktober 2007.

Ønske: Reelt selveje

Universitetsrepræsentanterne holdt dog fast på et centralt punkt i statusrapporten, nemlig kravet om egentligt selveje. Det blev imidlertid parkeret i en fortsat analyse.

Men i statusrapporten kan man læse:

"Universitetsmedlemmerne har i udvalgsarbejdet fremsat ønske om at få belyst mulighederne for ejerskab af bygningerne efter samme principper som gælder for DTU og for selvejende uddannelsesinstitutioner i Undervisningsministeriet".

De argumenterer for, at universiteterne skal have mulighed for at opbygge formuer til selv-disponering og langsigtede strategier m.m. Derfor: "Det fremgår klart af universitetsloven, at universiteterne kan have egenkapital, og at man kan opspare tilskud med henblik på anvendelse i senere finansår. Universiteterne har ved udgangen af 2006 en egenkapital på 3,3 mia. kr. fordelt med 2,2 mia. kr. til DTU, der ejer sine bygninger selv og resten til de øvrige syv universiteter. Universiteterne finder, at en egenkapital svarende til den årlige omsætning ville være passende".

Videnskabsministeriets eller Finansministeriets holdning til faktisk selveje fremgår ikke af statusrapporten.

Ministeriet: Løfter indfriet

Man kan af udvalgsarbejdet se, at ministeriets embedsmænd har presset på for at få universitetsrepræsentanterne til at tiltræde en formulering, hvoraf det fremgik, at tidligere målsætninger om at rydde op i detailregulering stort set er indfriet:

Ministeriets embedsmænd ville gerne have rapporten til at fremstå, som om der kun er få problemer. Videnskabsministeriet ville gerne have det til at stå, at "**på ni af de ti områder er ændringerne gennemført**". (udkast sept.07).

Men den formulering ville universitetsrepræsentanterne ikke skrive under på, så i den endelige rapport står der: "**De løfter, der blev givet i forbindelse med universitetsreform-aftalen af 11. okt. 2002, er nu indfriet**".

Ingen læreruddannelse på Aarhus Universitet

Studerende skal i fremtiden kunne blive folkeskolelærer ved først at tage en 3 årig bachelor på universitetet og bagefter supplere med en 1-årig (pædagogisk) overbygning på et af de 18 seminarier (professionshøjskoler). Herved bliver man et-fags folkeskole-lærer i fx matematik, kemi, fysik, fransk og tysk, som er de fag hvor der mangler folkeskolelærere.

Sådan lyder Regeringen udmelding efter at der er kommet en rapport om 'supplerende læreruddannelser' fra en embedsmandsgruppe (med repræs. fra ministerierne for videnskab, undervisning og finanser).

Fra universiteternes side indebærer modellen ingen fordele. Udmeldingen er et stort NEJ til Aarhus Universitets ansøgning om at oprette en selvstændig læreruddannelse, som skulle konkurrere med de eksisterende seminarie-læreruddannelser. Men modellen tilfredsstiller Folketingets forligspartier bag professionshøjskolerne - især S og Rad. - som ikke vil underminere den eksisterende seminarie-uddannelse.

Embedsmands-rapporten og regeringens model svarer dog ikke på det centrale spørgsmål: "**Hvordan gør man det attraktivt at blive folkeskole-lærer?**"

Det forkølede argument lyder, at universitets-bacheloren med et-fags kompetence vil 'øge den faglige kvalitet og styrke de kommende læreres fag-faglige kompetencer'. Men rapporten svarer ikke på, hvad der skulle motivere en bachelor til at vælge en 1-årig læreruddannelse i stedet for fortsætte på universitetets 2-årige kandidatuddannelse?

Rapporten nævner Lærerforeningens forslag om at udvide læreruddannelsen med et år fra 3+1 til 3+2, hvorved der også kunne blive plads til to liniefag. Embedsmændene har regnet ud, at det ekstra år vil koste 474 mio. kr. i merudgifter – så den model har ingen fremtid i politikernes optik og den ties da også ihjel.

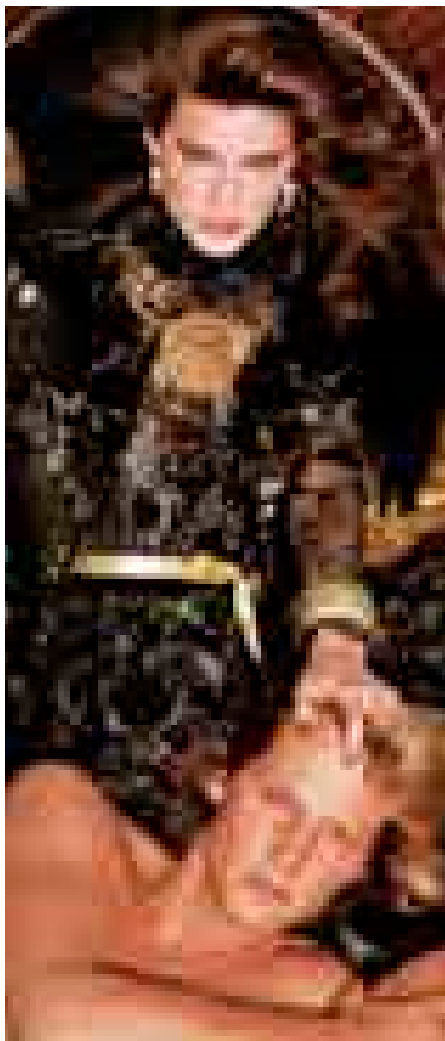
Manifest mod kønsdiskrimination

I England har Angie Sandhu og Julia Swindells lavet et opmærksomheds-katalog over, hvad man skal værne om, og hvad man skal være på vagt overfor i Akademia

Lad os antage, at kvinder helt fra tidernes morgen har fundet fornøjelse i at konversere intellektuelt med andre kvinder og mænd. På universiteterne i vores moderne demokratier har denne aktivitet udviklet sig til at være en fri og åben meningsudveksling baseret på gensidig interesse og respekt imellem kønnene til støtte for hinandens læsning, skrivning, undervisning, forskning og publicering. Lad os yderligere antage, at forfattere og akademikere ønsker at optimere en sådan praksis, og at den moderne betegnelse for det projekt er *at netværke*. Vi foreslår, at de, der ønsker at udvikle deres færdigheder inden for netværksaktiviteten, noterer sig denne definition og følgende gode råd:

Elsk, støt og værn om:

- Kvinder og mænd, som afstedkommer intellektuel entusiasme og nysgerrighed i dig frem for frygt og angst vedr. deres motiver for at lytte
- Kvinder og mænd, som stiller dig spørgsmål og derefter lytter til dine svar uden at nævne forskningsevaluering
- Kvinder og mænd, som fordi de selv udsættes for diskrimination, aktivt støtter andre, som udsættes for en sådan behandling
- Kvinder og mænd, som, selv om de ikke selv udsættes for diskrimination, aktivt støtter andre, som udsættes for en sådan behandling
- Dem, som på andres vegne gennemlæser, implementerer og monitorerer lovgivning til fordel for lige vilkår, idet de forstår, at dens formål først og fremmest er at forhindre diskrimination og professionel monopoldannelse
- Universiteter, som formelt anerkender og værner om fagforeninger og den fælles overenskomst som en form for beskyttelse imod diskrimination
- Kvinder, som du er uenig med, hvis du samtidig ved, at de forsøger at fremme ligheden mellem kønnene
- Mænd, som du er uenig med, hvis du samtidig ved, at de forsøger at fremme sådanne interesser
- Kvinder og mænd, som uden frygt anvender termerne *feminisme* og *lighed* på andres vegne og ikke udelukkende som en platform for egne interesser, det være sig kritiske eller personlige.

Vogt dig for:

- Skabsmisogyner (mænd som kvinder, sidstnævnte er en sjælden, men farlig art)
- Mænd (og kvinder), som aldrig ansætter kvinder på deres institut
- Mænd (og kvinder), som kun ansætter kvinder i stillinger med lavere status end deres egne
- Kvinder (og mænd), som kun ansætter mænd og ikke kvinder i stillinger med tilsvarende status i forhold til deres egne
- Mænd (og kvinder), som indleder *liaisons dangereuses* med kvinder (eller mænd) med lavere status end sig selv (kære kvinder, det ender altid galt)
- Manipulerende medlemmer af det andet køn (kære kvinder, I kommer til at fortryde)
- Enhver mand eller kvinde i en magtfuld position, som kun lægger mærke til, hvilket køn du tilhører
- Enhver mand eller kvinde i en magtfuld

position, som højlødt påstår ikke at lægge mærke til, hvilket køn du tilhører

- De ideologiske, politiske og professionelle kvalifikationer hos enhver mand eller kvinde, som ikke er bevidst om det kønspolitiske, socialpolitiske og racepolitiske aspekt, når hun eller han taler om *saglige hensyn*
- Enhver kollega, som påstår at være ubevidst om sådanne aspekter, når hun eller han taler om *saglige hensyn*, men som aldrig ansætter kvinder
- Enhver kollega, som påstår, at sociale og racemæssige aspekter er vigtigere end kønsaspektet
- Enhver kollega, som påstår, at sociale og racemæssige aspekter er mindre vigtige end kønsaspektet
- Konferencer, hvor du frygter, at din forskning bliver genstand for plyndring i stedet for bare at blive forstået; konferencer, der forøger dit CO2-fodspor; konferencer præget af kolonial eventyrlyst uden hensyntagen til lokalbefolkningen.

Tillykke!

Nu hvor du er avanceret, får du mulighed for at videregive ovenstående råd til talrige andre kvinder (og værdige mænd) i sikker forvisning om, at du har den fulde opbakning af mænd (og andre kvinder) til at besætte magtfulde stillinger med kvinder, som derefter (sammen med mænd) kan ansætte flere kvinder. Kvinder (og mænd) har så befriet sig selv i en sådan grad, at de helt uden at føle sig flove kan anvende termerne *feminisme*, *lige vilkår*, *kvindebevægelse* og *solidaritet* med nyt og friskt indhold. I mellemtiden har vi *outsourcet* skabsmisogynerne, som ikke længere befinder sig i en position, hvor de kan blokere for kvinders advancement. Og så har du altså nået toppen af din karriere på et britisk universitet.

Og hvis bare vi kan få implementeret vores manifest hurtigt nok, så har vi gjort det af med kønsløften allerede inden 2010 i stedet for 2070.

Angie Sandhu og Julia Swindells, hhv. universiteterne i Sheffield og Cambridge, UK
Kilde: Times Higher d. i Martin Aitkens oversættelse

Optag: Aalborg vil selv bestemme

Rektor Finn Kjærdsdam vil have dispensationsregler, som kan give mere selvstyre – og Videnskabsministeren afviser det ikke på forhånd

I disse dage gøres der endelig status over skaderne i forbindelse med årets overraskende lave optag af studerende. Samtidig træder en række embedsmænd sammen for at gennemføre et 'serviceeftersyn' på adgangskravene til universiteterne. Perspektivet er det, som Videnskabsministeren har kaldt 'en justering' af de nye adgangskrav.

Rektor for Aalborg Universitet, Finn Kjærdsdam, havde helst set en helt anden model for adgangsbegrænsning. Men som sagerne står, har han stadig ét stort ønske til ministerens justeringer: en reel mulighed for at dispensere fra de centrale adgangskrav.

"Hvis man ikke vil lave om på den model, man har valgt, så må man i stedet kigge den igennem, pille de værste fejlskud ud og så lave en dispensationsparagraf, som rektor kan bruge," siger Finn Kjærdsdam.

Kjærdsdam: Afskaf centrale adgangskrav

Dybest set er AU-rektoren modstander af centralt bestemte adgangskrav, fordi han mener, universiteterne med deres forskellige profiluddannelser bedst selv er i stand til at vurdere, hvilke kvalifikationer, der kræves. Men en mere vidtgående dispensationsparagraf kan være en måde, at få universiteternes egen råderet i spil.

"Da uddannelserne er opbygget forskelligt på universiteterne, så kan det være forskelligt, hvordan man vil dispensere," siger Kjærdsdam, og nævner som eksempel at man på AAU kunne have vagt at lave to hold på faget nanoteknologi – et for studenter med fysik på A-niveau og et, hvor man dispenserer for dem, der kun har fysik på B-niveau. På den måde kunne man have opretholdt et fornuftigt optag på faget, som i år blev mere end halveret.

"Det er jo vigtigt at huske, at en dispensationsparagraf ikke er til for at sænke kvaliteten. Det handler om at få de dygtige studerende ind, som universitetet vurderer, vil kunne gennemføre uddannelsen på normal tid", siger han.

Ministerens afviser ikke på forhånd

Men foreløbig er der godt nyt til Finn Kjærdsdam. Videnskabsminister Helge Sander udelukker nemlig ikke, at der kan blive kigget på den omdiskuterede paragraf 7 i adgangsbekendtgørelsen.

FORSKERforum har spurgt ministeren, om en 'justering' af adgangskravene også kan indeholde en ændring af reglerne for dispensation, og til det svarer ministeren pr email:

"Jeg har bebudet, at vi giver de specifikke adgangskrav et serviceeftersyn i tæt dialog med universiteterne. Derfor vil jeg på forhånd hverken udelukke universitetsønsker eller give tilsagn om, hvordan justeringerne skal gennemføres. Men grundmodellen med fælles adgangskrav til mange uddannelser ønsker jeg at fastholde".

Helge Sander har altså ikke fredet dispensationsparagraffen – i hvert fald ikke officielt. Til gengæld gentager han, hvad han tidligere har sagt: grundmodellen bliver der ikke røket ved.

Det ærgrer Kjærdsdam. Regeringen har med de nye adgangskrav fat i den helt forkerte ende:

"Jeg mener de nye adgangskrav er et stort selvmål. I en tid, hvor man gerne vil have flere til at tage en videregående uddannelse, gør man det sværere at komme ind på studierne. Resultatet bliver at vi sænker uddannelsesniveauet, hvilket er en katastrofe for landet".

Rektorer uenige om optagelseskrav

Den fundamentale modvilje mod regeringens 'kvalitetsløft' har han haft lige fra starten – hvor han følte, han stod alene med modstanden.

"Allerede for 3½ år siden begyndte jeg at argumentere imod planerne, men dengang følte jeg mig meget alene i verden. Først prøvede jeg at få rektorkollegiet med, men dengang syntes alle, det var relativt uninteressant. I starten handlede diskussionen jo kun om at få hævet niveauet på gymnasierne. Der har heller ikke været helt enighed blandt rektorerne. Nogle universiteter syntes, det var fint at hæve optagelseskravene", fortæller Finn Kjærdsdam.

Han mener, at det hidtidige instrument til at hæve effektiviteten – færdiggørelsestaxameter-ordningen, har vist sit værd, og at vi stadig ikke har set det fulde udbytte af den ordning:

"Økonomiske incitamenter fungerer – det ved vi".

lah

Rektor Finn Kjærdsdam vil have mere selvstyre

To undersøgelser om studenteroptaget

Videnskabsministerens bebudede undersøgelse af det lave optag af studerende kommer til at foregå i to dele. Den ene er et 'serviceeftersyn' af de specifikke adgangskrav. Dette skal foretages af en arbejdsgruppe med repræsentanter for universiteterne og Universitets- og Bygningsstyrelsen.

Den anden del er en særskilt undersøgelse, der skal afdække "hvorfor antallet af ansøgninger til universiteterne er faldet i år, samt hvad der kan gøres for, at flere finder det attraktivt at søge næste år".

Denne undersøgelse skal foretages af eksterne konsulenter med en baggrundsgruppe bestående af repræsentanter udpeget af universiteterne.

Universitets- og Bygningsstyrelsen forventer at undersøgelserne er færdige i december 2008.

Ledelsesprincip: Transparens

Dekan Lars Qvordrup har på trekvart år gennemført en større strukturændring på DPU, uden de store protester og gnidninger. Hvordan gjorde han det ...

Uro hos ingeniører om AC-udmeldelse

Repræsentanter for 18.500 af IDAs 50.000 medlemmer protesterer nu mod IDA-toppens udmeldelse af forhandlingsfællesskabet i AC pr. 1. januar.

Protesten er skarp: Den kaldes en lukket, topstyret og "helt uacceptabel" beslutning. Og det er uigenomtænkt, for hvad skal fx IDAs universitetsforskere nu gøre, når man pludselig står uden repræsentation og indflydelse på stillingsstruktur, samarbejdsudvalg, AC-klubber osv. Men det mest problematiske for alle offentligt ansatte ingeniører er, at det er helt uklart, om man mister indflydelse på overenskomstforhandlingerne, idet det netop er AC som paraply, der har 'forhandlingsretten'.

Bag protesten står tre forskellige medlemsgrupper (delegert-forsamlinger) for henholdsvis de statsligt ansatte ingeniører (herunder 1000-2000 forskere), de kommunalt ansatte og overraskende nok også privatansatte på arbejdspladser, hvor der er tradition for samarbejde på tværs af IDA, DM, DJØF m.fl. i AC-klubber: "Dette samarbejde vil med IDAs udmeldelse kunne lide stor skade på det lokale plan".

Udmeldelsen er af kritikere blevet tolket som, at IDA skal være mindre fagforening og mere en stands-forening for ingeniører, for de fleste af IDAs medlemmer er privatansatte og IDA har også en større ledergruppe blandt medlemmerne.

Protestanterne kræver, at IDAs ledelse inden 1. december får afklaret, hvordan ingeniørers interesser i praksis skal varetages, og hvordan man skal samarbejde med de AC-organisationer, som fortsat er under AC-paraplyen.

I begyndelsen af det nye år tiltrådte Lars Qvordrup som ny dekan på DPU - Danmarks Pædagogiske Universitetsskole under Aarhus Universitet. Han satte sig i en varm stol. Dels er folkeskole og pædagogik et kontroversielt felt. Og dels er de ansatte på området kendt for at have markante holdninger.

LEDELSE

Da Qvordrup ret hurtigt markerede, at det var hans hensigt at omstrukturere, var der da også mange som tændte advarselslamperne. Nu havde den tidligere rektor Lars Henrik Schmidt egenrådigt gennemført store forandringer, som ændrede institutionen fra en lærerhøjskole til et universitet. Skulle man nu igen igennem en turbulent og opslidende proces? Omstruktureringer plejer at medføre ballade, og FORSKERforum fik da også skeptiske meldinger fra de ansatte.

Men processen forløb overraskende gnidningsløs. *Hvordan lykkedes det for Qvordrup?*

"Forklaringen er først og fremmest, at vi lagde vægt på en meget åben proces i forløbet. Det var ikke bare for at undgå konflikter, men for at få mest mulig kvalitet i strukturændringerne og bred tilslutning blandt de ansatte", lyder svaret fra hovedpersonen selv.

Lytte, beslutte og begrunde

Dekan Qvordrup fremlagde i april en samlet strukturreform for medarbejderne. Her blev der lagt op til en struktur med tre institutter samt et helt nyt center. Strukturændringer store knast er ofte person-indplacering, og det blev foreløbig løst ved, at der ville blive taget hensyn til individuelle ønsker og forslag. Forslaget var den foreløbige kulmination på en større proces:

"Min strategi var at lytte, beslutte og begrunde. Mit ledelsesprincip er 'transparens', hvor der skal være åbenhed, og hvor forslag eller beslutninger skal begrundes, så medarbejderne får indsigt. De første måneder lavede jeg besøgsrunde på samtlige institutter, hvor jeg ikke bare talte med lederne og vipere, men kom helt ud i krogene. Efter en analyse kom jeg så med et udspil til debat. Forslaget gik ud på at reducere fra seks institutter til tre plus et center. Det blev så diskuteret i et forløb på et par måneder. Jeg havde blandt andet åbent kontor, hvor de ansatte kunne booke sig ind i tidsrummet 8-18. Der var også en dekan-blog, hvor der var åben diskussion. Og efter det forløb blev den nye struktur så vedtaget, med bred tilslutning".

Han har ikke oplevet de større hurdle i processen:

"Men jeg vil sige, at det er lettere at komme udefra med friske øjne og distance, som jeg gjorde, end hvis jeg var kommet indefra og havde levet i en bestemt struktur i 7 år.

Hvis lederen sidder for længe, bliver han blind

"Universiteter er vidensorganisationer, hvor alle medarbejderne har store vidensressourcer. De forventer at indgå som ressourcepersoner og ikke bare som nogle, man kan dirigere rundt med. De accepterer ikke at blive bosset rundt med, så banalt sagt handler det for ledelsen om at skabe forståelse og motivere. I processen handler det altså om at opnå opbakning eller legitimitet bag ledelsens initiativer. Og legitimitet drejer sig ikke bare om at folk 'tages i ed'. Hele personalet behøver ikke at være enige, men de skal have forståelse for begrundelserne for beslutningerne", siger dekanen.

For Qvordrup lå der også et tidsspørgsmål i processen. Han havde besluttet sig for, at de store strukturændringer skulle ske indenfor hans første halve år som dekan:

"Så havde jeg både indsigt, men også distancen. Jeg nåede ikke at blive en del miljøet, hvor man har svært ved at se med friske øjne på sagen. Jeg synes, at det er godt, at ledere er ansatte, og at ansættelsen er tidsbegrænset. Hvis man sidder for længe, risikerer man at blive blind. Ikke at ansættelser ikke kan genvurderes og forlænges. Dekaner har typisk kontrakter for 5-6 år, og det er passende, at der sker en revurdering og at vedkommende enten stopper eller laver en ny kontrakt derefter. Det er jo ikke sikkert at lederen selv forstår, at man ikke længere har distance".

Lederen som joker, der skærer igennem

"At være leder på en vidensinstitution som et universitet kræver, at man kan sætte sig i de ansattes sted, men samtidig at man ved, hvad man vil som leder. Det er det store kunststykke. Jeg plejer at sige, at lederen er en joker, som både er en del af spillet, men som også kan ophæve spillet, dvs. groft sagt skære igennem spillet, hvor det er nødvendigt".

Lars Henrik Schmidt var kendt for en lukket ledelsesstil, hvor han tog beslutninger. Nu gør Qvordrup det modsatte. *Spiller han ikke højt spil om transparent ledelse, hvor alt skal være gennemskueligt og velbegrundet?*

"Jo, det kan du sige. Og selvfølgelig er der grænser for transparens og åben debat, for på et tidspunkt må lederen skære igennem og tage beslutninger. Det er som et skakspil: Du er nødt til at holde dine kommende træk for

dig selv. På samme måde er det ikke alt, som kan lægges åbent frem. Der er også ting, jeg ikke kan sige, jo, jo”.

Universitetslov og beslutningslammelse

Den gamle universitetslov blev kritiseret for beslutningslammelse. Risikerer Qvortrup ikke med transparensen, at der kommer rigtigt mange møder og at man kommer til at sidde lærene af hinanden?

”Det er da en risiko ved transparensen. Det er derfor, at jeg følger rækkefølgen: Lytte, beslutte og begrunde. Jeg forsøger ikke at tørre ansvaret ud på alle eller andre. Det er mig som leder, der beslutter og sidder med ansvaret. Netop derfor skal jeg gøre mig umage med processen. Men jeg må naturligvis skære igennem debatten, når jeg er sikker på, at en beslutning kan tages og er rigtig og legitim.

Der er et tidspunkt, hvor lederen må gå i enrum. Da jeg ansatte institutledere skete det efter samtale med et rådgivende udvalg. Men det var mig, der traf afgørelsen. Jeg kan ikke skyde beslutningen fra mig og lægge op til gruppediskussion eller afstemning: ”Hvad synes I. Som leder er det uansvarligt at

fedte andre ind i det, når det reelt er dit eget ansvar”.

Retraditionalisering af strukturen

Man kan påstå, at Qvortrup har re-traditionaliseret DPU i retning af den gamle lærerhøjskole (DLH). Hvor Lars Henrik Schmidts firdelte grundstruktur – pædagogik, sociologi osv. – var akademisk motiveret, så er det nu igen didaktikken, læring og psykologi, som er i hovedsædet?

Qvortrup protesterer:

”Det er forkert, når der tales om retraditionalisering. Vi vender ikke tilbage til DLHs fagdidaktiske tilgang, hvor det er folkeskolens fag, der bestemmer strukturen. Men det er rigtigt, at didaktik har fået en revival. Vi skal beskæftige os med didaktik i teori og praksis, ligesom vi skal beskæftige os med alt andet, som har med læring og pædagogik at gøre. Læring spænder fra organisation til hjerneforskning, pædagogik fra antropologi til filosofi. Pointen er at det nu er sagen – læring, didaktik og pædagogik – der bestemmer strukturen”.

jø

Socialdemokraterne: Ikke mere ’konkurrence’

Universiteterne skal belønnes via udviklingskontrakter, ikke via mere konkurrence, fortæller Socialdemokraternes udspil til, hvordan Globaliseringsmilliarderne skal fordeles (se s. 3: **Penge ad fordøren ...**). Universiteterne skal ikke spille tiden med at konkurrere med hinanden om basismidlerne. I stedet skal de tildeles penge i forhold til opfyldelsen af konkrete mål, som stilles i deres udviklingskontrakter.

Sådan lyder et af forslagene i Socialdemokraternes (S) oplæg til forligspartierne netop nu har om fordelingen:

”I dag bruges udviklingskontrakterne til at sætte nogle overordnede mål, men der er ikke noget konsekvens i forhold til, om de mål så opfyldes. Vi har længe opereret med tanken om at gøre målene mere konkrete og uddele en bonus, alt efter hvordan målene nås. Det vil vi langt hellere end ministerens forslag om at konkurrenceudsætte en del af basismidlerne”, forklarer forskningsordfører Kirsten Brosbøl, forskningsordfører for S.

Der skal ikke indføres nye styringsredskaber, og for meget konkurrence mellem de relativt små danske universitetsmiljøer er heller ikke sund. S kræver også en kortlægning af, hvor mange af universiteternes basismidler der reelt er til fri disposition for universiteterne:

”Universiteterne oplever, at flere og flere basismidler, der egentlig skulle være frie, faktisk er bundne i samfinansiering”. (Altinget.dk 9.sept.)

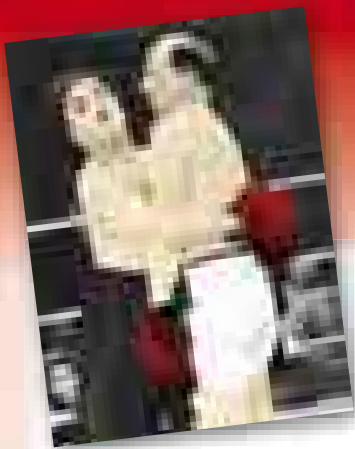
Højteknologifonden: Højere niveau

De blev ikke glade i Højteknologifonden, da FORSKERforum afslørede, at fondens succesrate har været 50 pct. og at bevillingerne typisk var på hele 24 mio. kr. (FORSKERforum 212-2008). Når hver anden ansøger fik så store millionbeløb, så kunne noget tyde på, at fonden havde svært ved at slippe af med sine penge. Eller at kvaliteten ikke var særlig høj.

Højteknologifonden indrømmer nu indirekte, at FORSKERforum var på rette spor. I en pressemeddelelse fortælles nemlig, at en ny ansøgningsrunde har et højere niveau end tidligere. Fondens har gennemført en ny runde med interessetilkendegivelser fra højteknologiske forskningssamarbejder mellem universitetsforskere og virksomheder, der gerne vil have finansiering via fonden.

Fonden har modtaget 80 ”tilkendegivelser” fra interesserede projekter. Sammen med forårets runder, der gav tilkendegivelser fra 65 projekter og 13 såkaldte platforme, betyder det en tangering af den hidtidige rekord for tilkendegivelser på 158.

Desuden viser fondens første screening af de indkomne tilkendegivelser, at der er sket et markant løft i kvaliteten af foreslåede samarbejder, mener Højteknologifondens direktør Carsten Orth Gaarn-Larsen (Altinget 18.sept.).

TEMA:

Sektorforskning i gråzone

Der er nedtælling i sektorforskningen: 1. jan. 2009 – alt imens flere sager stiller spørgsmål ved sektorforskningens procedurer og uafhængighed

Lederne og nogle ansatte i sektorforskningen kan forståeligt nok ikke lide, når der stilles spørgsmål ved, om de laver "politiseret bestillingsforskning". I dette nummer belyser FORSKERforum fire konkrete sager, hvor der stilles spørgsmål ved, om sektorforskningens procedurer er gode nok til at sikre, at der ikke sker en politisering. Et fælles træk for alle sagerne er den mere eller mindre skjulte beskyldning om, at sektor-institutionerne kan sættes under politisk pres af deres "opdragsgiver" – at de risikerer at miste kontrakter, hvis de ikke leverer den ønskede vare.

Men det er et følsomt spørgsmål.

Nogle sektorforsknings-ledere reagerer vredt på mistænkeliggørelsen, hvad FORSKERforum har mærket i researchen til dette nummer: DMUs direktør nægtede at godkende det gennemsyn af hans citater, som FORSKERforum sendte til ham (s.17). Og DIIS' formand Georg Sørensen klager over FORSKERforums journalistik (s. 22).

Tankegangen hos disse institutionsledere kunne være den simple, at de og deres institutioner gerne vil være i fred for offentlighedens søgelys. For det går vel meget godt: Politikere og embedsmænd (opdragsgiverne) får, hvad de ønsker. Og sektorforskningen får sine bevillinger til at lave myndighedsopgaver for.

Sektorforskningen under pres siden 2001

Men når lederne reagerer så følsomt på nærgående spørgsmål, kan det hænge det sammen med, at de vil gå meget langt for at beskytte deres institutioner og ikke mindst deres bevillinger. Lederne er ikke meget for, at spørgsmål om sektorforskningens gråzoner og dilemma'er skal diskuteres i offentligheden. Denne regering har nemlig siden 2001 beskåret sektorforskningen voldsomt. Og i 2007 blev nogle tilmed indfusionsret under universiteterne. Al uro om sektorforskningens procedurer og rapportering kunne der-

for føre til, at Regeringen skærer yderligere ned i sektorforskningen.

Og nedtællingen til næste stopprøve er faktisk allerede i gang, nemlig 1. januar hvor ministerier o.a. - som hidtil har været tvunget til at lade sig betjene af deres sektorforskningsinstitutioner – pludselig kan udlicitere disse opgaver.

Skæbneår: 2009

Indtil 1. januar 2009 er sektorforskningen garanteret deres hidtidige kontrakter om "myndighedsbetjening", ifølge universitetsfusionsloven fra foråret 2007. Der er således kun tre måneder tilbage til, at ministerier kan fratage DMU og de andre sektorforskningsinstitutioner deres kontrakter om "myndighedsbetjening".

Herfra kan fagministerier så udlicitere - 'konkurrenceudsætte' – forskellige af sektorforskningens traditionelle myndigheds- eller rådgivningsopgaver, fx til konsulentfirmaer som COWI. Hermed risikerer sektorforskningen at miste millionbeløb i basismidler – og universiteterne risikerer at skulle spare og fyre forskere.

Presset på sektorforskningen for at bevare det traditionelt nære forhold til fagministerierne er derfor stort.

Og det er ikke småpenge, der er på spil:

- Hele 42 pct. af DTUs budget (inkl. RISØ og Fødevareøkonomisk Institut) er eksterne indtægter fra myndighedsopgaver, men hvor meget der kan udbydes er uvist.
- Hele 29 pct. af Aarhus Universitets budget (inkl. Jordbrugsforskningen og DMU) er eksterne indtægter.
- På DMU er ca. 30 mio. ud af 130 mio. i farezonen, fordi ministerier vælger at udlicitere (Direktør Henrik Sandbæks vurdering i FORSKERforum 212, marts 2008).

Kan DMU

Vi kan ikke sige nej til myndighedsopgaver

Jo vi kan, korrigerer

Vi har skam sagt nej til myndighedsopgaver

"DMUs største fejl er, at de accepterede at udarbejde notatet på blot 9 dage, fra 25. sept. til 5. oktober. De burde sige nej til at påtage sig opgaven. Det er helt urimelige arbejdsvilkår til en så vigtig opgave. Men det viser jo, hvor tjenstvrigte de er overfor systemet, eller hvor økonomisk sultne de er", lyder kritikken fra miljøjournalist Kjeld Hansen over DMUs myndighedsrådgivning om opløsning af brakarealer.

GRÅZONE: DMU

Men det var ikke muligt for DMU at sige nej til Fødevareministeriet, forklarede den projektansvarlige fra DMU:

"At levere udredninger til Fødevareministeriet og Miljøministeriet er en del af vores myndighedsopgave, som er en del af vores basisbevilling. DMU kan ikke sige nej til at levere den forskningsbaseret rådgivning på det til enhver tid bedste grundlag", sagde **projektchef Torben Moth Iversen**, som styrede DMUs m.fl.s notatskrivning i anledning sagen om opløsning af brakjord.

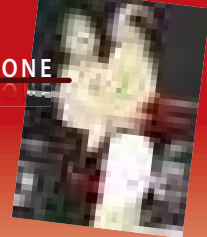
Men projektchefens udsagn står i direkte modstrid til **DMU-direktør Henrik Sandbechs** tidligere udsagn til FORSKERforum. Han har nemlig tidligere sagt, at DMU godt kan sige nej til at påtage sig en myndighedsopgave:

"Man starter jo med at forklare, at kommissoriet er dårligt. Hvis man ikke trænger igennem med det, så tager man ikke opgaven", svarede Sandbechs (FORSKERforum 198, okt. 2006).

Sandbech i dag: Nej til meningsløse eller inkonsistente opgaver

Men de to svar hænger ikke sammen. Direktør Sandbech forklarer i dag:

"Begge to har selvfølgelig ret, for spørgsmålet er mere kompliceret end som så. Det er klart, at vi kan sige nej til opgaver som er meningsløse eller inkonsistente. Men det er også klart, at vi ikke kan sige nej, fordi tidsfristen er for kort, eller fordi vi ikke ved nok. Et ministerium kan ikke bruge et typisk forsker-

Sige nej

og gaver, fortalte projektchef på DMU.
er DMUs direktør:
ministerieopgaver de sidste år

svar – 'kom igen om ti år, så ved vi mere' - til noget. Derfor udfører vi udredningerne, men tager selvfølgelig de nødvendige forbehold for rammerne og begrænsningerne. Præmisserne for vores opgaveløsning skal være klar", svarer Sandbech.

Det lyder som om, DMU i praksis siger ja til alt – når man kun siger nej til 'meningsløse eller inkonsistente opgaver'?

"Det er ikke rigtigt. DMU siger nej til opgaver og har sagt nej til opgaver inden for de sidste år, også fra de ministerier, som vi er forpligtet til at levere forskningsbaseret myndighedsrådgivning til. Men hvad vi har sagt nej til at udføre, det vil jeg ikke fortælle dig".

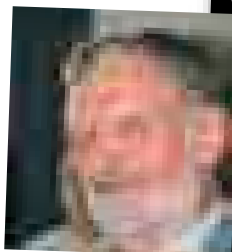
Direktør i 2006: Kan korrigerer

Sandbech blev stillet spørgsmålet om afvisning af en ministerie-opgave under forarbejderne til den universitetsfusionslov, som blev vedtaget i foråret 2007. Sektorforskningen bliver fra tid til anden kritiseret for at levere politisk "bestillingsforskning". *Hvad vil sektorforskningen fx gøre, hvis bestilleren indlægger et bestemt vinkel eller et snævert kommissorium - lød spørgsmålet til Sandbech i efteråret 2006:*

"Hvis man som fagkyndig påtager sig en bestemt udredningsopgave, så må man som fagkyndig også gå ind med sin korrektion, hvis der i kraft af et snævert kommissorium sker en fordrejning af problematikken. Så må man klart gøre opmærksom på manglerne", svarede han.

Det opfølgende spørgsmål lød så, om DMU også ville sige nej til en opgave? Hvortil han altså svarede, at det kunne man godt.

jø

Henrik Sandbech

Ikke uafhængig myndighedsrådgivning

- når en myndighedsrapport skal 'forhandles' med opdragsgiveren før offentliggørelse? Ævl siger DMUs direktør

Sektorforskningen mistænkeliggøres med mellemrum for at lave "politiseret bestillingsforskning". Sådan også miljøjournalist **Kjeld Hansen** om DMU, FI og DJFs rapporten om opløjning af brakjord.

Miljøjournalisten påstår, at der kan ske meget i gråzonen, hvor DMU og Fødevarerministeriets embedsmænd tilrettede rapporten, så den ikke var kontroversiel for Fødevarerministeren.

"Det var politik, da DMU i oktober 2007 vurderede at de danske landmænd kun ville opløje 25.000-50.000 hektar, hvor det i virkeligheden blev 82.000 ha", siger han.

Miljøjournalisten siger, at udkast til rapporten blev oversendt til Fødevarerministeriet, hvorefter DMUs projektchef omskrev, sammenfattede og udformede konklusionerne: "Min aktindsigt viser tilmed, at han har konfereret med Fødevarerministeriet om indholdet. Der var livlig korrespondance. Projektchefen sendte udkast frem, og ministeriet har kommenteret på dem. Det har jo ikke noget med uafhængig udredning at gøre, når opdragsgiveren aktivt arbejder med på udredningen. Det er da uheldigt, at embedsmænd arbejder med på en såkaldt 'uafhængig myndighedsbaseret rådgivning'. Og hvis systemet forsvarer sig med, at der er en dialog, hvor man bare vil sikre sig det bedst mulige resultat, kan jeg jo omvendt påpege, at embedsmændene har til opgave at beskytte ministeren og det gør de ved at være sikre på, at udredningens konklusioner passer ministeren..."

DMUs direktør: Dumt spørgsmål

Som en del af myndighedsbetjeningens procedure oversendte DMU udkast "til kom-

FORSKERforum interviewede Henrik Sandbech d. 17.sept. og sendte spørgsmål og citater til "gennemsyn for evt. faktuelle fejl og væsentlige tilføjelser". DMUs direktør har nægtet at godkende ovenstående interview med henvisning til at det er "fyldt med sproglige og faktuelle fejl". Men han har ikke ønsket at konkretisere dette.

Ifølge journalistisk praksis kan en interview'et part ikke trække et interview tilbage på denne måde, hvilket Sandbech er gjort opmærksom på. Hvis FORSKERforum derfor ikke hørte fra ham med konkrete rettelser, ville interviewet blive trykt. Da dette ikke var tilfældet, publiceres det hermed i de to ovenstående artikler.

FORSKERforum

mentar" i ministeriet. Projektchef Torben Moth Iversen forklarede: "Vi sender det til ministerierne til kommentering, og de har selvfølgelig mulighed for at stille uddybede spørgsmål og sende nogle synspunkter, og så tager vi stilling til, om synspunkterne skal med. Men det betyder ikke, at de har mulighed for at censurere eller rette. Og jeg kan ikke huske eksempler på, at DMU har rettet noget, som vi fagligt ikke kunne stå inde for".

Men er det 'uafhængig forskning', når noget skal 'forhandles' med opdragsgiveren, fx Fødevarerministeriets embedsmænd? – lyderspørgsmålet til DMUs direktør Henrik Sandbech.

"Det var da et dumt spørgsmål. Rådgivning er ikke forskning. Vi laver 'forskningsbaseret myndighedsrådgivning' og det er ikke 'forskning'. Vi 'forhandler' heller ikke med ministeriet; det er to parter, som har en dialog om en opgave. Og vi forhandler ikke om fagligheden. Det er DMU, som står inde for resultatet i slutrapporten. Og både vi og offentligheden ville være dårligt tjent med, at rapporter er 'politiserede'", svarer direktøren.

Direktøren:

Ævl at rapporter kan 'politiseres'

Alligevel stilles der spørgsmål ved, om kommentar-proceduren giver plads for at embedsmænd politiserer på ministres vegne. *Kjeld Hansen kritiserer DMUs første brakjords-rapport for at være 'politiseret', når den helt underdrev sine skøn over, hvor meget brakjord, der ville blive pløjet op, fordi en mere dramatisk fremstilling ville skabe politisk blæst omkring Fødevarerministeren?*

"Det er det værste ævl, at vores rapport er 'politiseret'. Det er korrekt, at notatets skøn over, hvor meget der blev opløjet var for lavt, men det er der nu rettet op på i et nyt notat", siger Sandbech. "Men hvad angår påstanden om politisering, så kan jeg altså ikke tage dig og Kjeld Hansen alvorligt. I aner ikke, hvad I snakker om. DMU tager ikke hensyn til politik, kun til de faglige kendsgerninger".

Det lyder som om du slet ikke vil anerkende, at der kan være en modsætning mellem forskernes vurdering og så opdragsgiverens - ministeriers - interesser i, hvad der kommer til at stå i rapporter?

"Forklar mig, hvad det er for nogle forskellige interesser? Det er jo ren paranoia. Der foregår som sagt en dialog. Der er jo ingen - heller ikke ministre - som har en interesse i, at DMU leverer rådgivning, som ikke er sagligt funderet", slutter han.

jø

DMU med omkostningsfri ærlig

DMU får ros for at opjustere opløjnings-skøn og for at advare mod miljøkonsekvenser. Men den nye ærlighed er

"Nu skriver DMU, Fødevareøkonomisk Institut og DJF så det - som alle andre godt vidste - at det koster natur, når landbruget har fået frit spil til at opløje brakjord. Det er da fortjenstfuldt, at de er kommet til den erkendelse. Men nu er det også fuldstændig omkostningsfrit, for løbet er jo kørt: Notatet får ingen konsekvens, for advarserne burde være givet i det første notat. Nu fik Fødevareministeren frie hænder til at lade landbruget pløje. Og opdyrkningen har bidt sig fast på mere end 83.000 ha ..."

GRÅZONE: DMU

Sådan lyder miljøjournalist Kjeld Hansens kommentar til, at DMU nu har revideret sit tidligere fejlskøn på opløjningen. Fejlskønnet tippede, at kun 25.-50.000 ha jord ville blive opløjet i 2007-08, men i virkeligheden gik landmændene meget mere hårdhændet

DMU-notat afslører regeringens miljø-hykleri

Fødevareministeren har givet landmændene frit spil til at pløje naturarealer op. Der er nemlig ingen screening af, hvilke arealer der egner sig til opløjning og hvilke der indeholder bevaringsværdige naturområder, som ikke må pløjes op. Det er også helt frivilligt for bønderne at kompensere igennem naturopretning eller forøget kvælstofudledning.

"Fødevareministerens argumentation for til-ladelse til opløjning og opdyrkning af brakjord blev givet i 2007, fordi de stigende kornpriser gjorde det nødvendigt, at Danmark opdyrkede mere korn for at afhjælpe fødevare manglen i den 3. verden. Sagde altså Fødevareministeren og Regeringen", forklarer **miljøjournalist Kjeld Hansen**. "Men DMUs notat afslører det som rent hykleri. Her står nemlig klart, at opdyrkningens omfang afhænger helt af kornprisen. Er kornpriserne høje, vil bønderne pløje jord op! Hensigten er altså at tjene penge - ikke at hjælpe verdens kornmangel. Og hykleriet bliver jo ikke mindre af, når den ekstra korn går til at fodre grise ..."

til værks, så der faktisk blev opløjet 83.000 ha. Nu opjusterer DMU så sit skøn til, at op mod 120.000 ha kan være opløjet inden for det kommende år. (http://www.dmu.dk/Nyheder/brak_opdateret.htm)

DMU-notat: Regeringens brakfup

Kjeld Hansen fastholder sin oprindelige kritik af DMU m.fl. for at politisere braksagen, når de ikke fremkom med mere realistiske og dramatiske skøn på omfanget af opløjningen og ligeud konstaterede, at selvfølgelig har det negative konsekvenser for naturen når mere jord bliver kultiveret. Så ville der nemlig være opstået politisk debat. Nu fik Fødevareministeren og landmændene frit spil.

Kjeld Hansen får faglig støtte i sine miljøvurderinger fra miljøbiolog Michael Stoltze: "DMU og andre offentlige forskningsinstitutioner skal ikke politisere eller ligge under for politisk pres, men give tørre forskningsmæssige vurderinger. Men DMU lavede i 2007 et fejlskøn på opløjning af brakjord, hvor der i praksis blev pløjet dobbelt så meget op som estimeret. Nu skal DMU imidlertid have ros, fordi de opjusterer opløjningsarealet i et nyt notat, samtidig med at de fastslår, at opløjningen af brakjord vil have negative konsekvenser for naturen. DMU siger det på tørt embedsmandssprog: 'Regeringens brak-handlingsplan vil formentlig have en begrænset effekt', hedder det", siger **Michael Stoltze**. "Vi andre kan sige det mere ligeud end DMU: Regeringens brak-handleplan er tom og værdiløs ..."

Biologen blander sig hermed i tvisten mellem DMU og miljøjournalisten Kjeld Hansen.

Miljøbiolog: DMU om miljøkonsekvenserne

DMUs notat opjusterer ikke bare opløjningsarealet, men giver også mere kontante vurderinger af miljøkonsekvenserne, siger Stoltze: "DMUs nye notat peger på, at det er fup, når Regeringen meldte ud, at opløjningen af brakjord ikke måtte få negative natur-

mæssige konsekvenser: Med mere opløjet jord måtte der samlet ikke ske mere udledning af kvælstof m.m. fra dansk landbrug. Men handleplanen er frivillig og helt uforpligtende for landmændene og har dermed begrænset effekt. Naturarealer for dyr og fauna pløjes op. Det er en miljømæssig skandale, fordi udledningen af vokser, alt imens politikerne påstår det modsatte", konstaterer biolog Michael Stoltze.

"Det er godt, at DMU nu får et mere realistisk bud på opløjningen. Jeg er ikke modstander af opløjning af brakjord, for den er ikke så ufornuftig, HVIS det er de rigtige jorder, som pløjes op. Men katastrofen er, at Regeringen i 2007 ikke sørgede for en screening og en gennemgang af de naturmæssige konsekvenser. Derfor er opløjningen blevet et tag-selv-bord for landbruget".

Risikofrit for DMU

Kjeld Hansen roser også en større saglighed i DMUs konsekvens-beregninger:

"Nu fremgår det endnu tydeligere, at DMUs første notater var troldoms-kunst, hvor de undervurderede omfanget og tryllede natur-konsekvenserne væk. Nu skriver de mere kontant om miljøkonsekvenserne. De skriver næsten helt åbent, at opløjningen har negative konsekvenser for naturen. Man kan læse, at fordi der ikke er nogen regulering af pløjningens omfang og fordi det er helt frivilligt for landmændene at begrænse skaderne fra opløjningen, så får det naturmæssige konsekvenser. Men igen: Nu risikerer DMU ikke noget, for løbet er kørt", konstaterer miljøjournalisten.

"Men der er fortsat elementer, som er fortiet, og som du skal være fagmand for at gennemskue: DMU fortæller, at brak-handlingsplanen tilskynder til at landbrugerne frivilligt etablerer 'randzoner' ved vandløb og søer. Men det fortælles ikke, at landbrugerne ikke kun får penge for dette i kroner og øre, men også en forhøjet kvælstof-kvoté - altså ret til at gøde mere jord og udlede mere for-

urening. Som altså igen giver flere rettigheder til landmændene, imod miljøet”.

Brændvarm politisk sag for forskerne

Stoltze mener, at DMU-forskerne uforvarende er blevet klemt i en brændvarm politisk sag:

”Hvis politikerne mener al snakken om natur alvorligt, så må konsekvenserne af brak-ophævelsen og DMU-notatet altså til åben politisk debat. Regeringen har – støttet af landbruget – bagatelliseret opløjningens konsekvenser. Regeringen har heller ikke sat en eneste krone af til at kompensere natur-konsekvenserne. Ødelæggelserne af den danske natur har aldrig været voldsommere end i 2008 som følge af brakophævelsen”, konstaterer Stoltze.

Kjeld Hansen roser også det nye DMU-notat for, at det nu klart fremgår, hvem der har lavet dem. Han kritiserede DMU m.fl. for at notatet kunne indebære forvridninger og citatfusk, fordi forskningsleder Torben Moth Iversen ’renvaskede’ notaterne, og de underføttæet blev gjort ukontroversielle:

”Nu kan man da se, hvem der er ophavs-mænd til de enkelte udsagn. Og der kan opstå en dialog om sandhedsværdien, i stedet for at man gemmer sig bag institutioners anonymitet”.

DMU afdramatiserer naturtab

DMU-direktør Henrik Sandbech afviser, at DMUs udredningsnotater havde særlig betydning for den politiske beslutningsproces bag ophævelsen af brakken. Og han afviser, at ophævelsen har blivende konsekvenser for miljøet..

”Der er sket en opløjning efter at Fødevareministeren åbnede for dette i 2007, ja. Men politiske beslutninger kan jo omgøres. Så der er altså ikke sket uoprettelige skader på naturen, fordi noget er pløjet op. Politikerne kan jo bare beslutte, at brakken skal genoprettes, og så er den ikke længere”.

jø

LÆSERBREV

Processen omkring vurdering af opdyrket brakareal

Artiklerne om opløjning af brakarealer i Forskerforum kræver en beskrivelse af de forhold, der lå bag vurderingen af hvor meget af det tidligere brakareal der ville blive opdyrket. Det er en vurdering, der er behæftet med nogen usikkerhed af både omfang og hvornår det sker. Opløjningen synes således at være sket tidligere end forventet. Alle notater kan i øvrigt læses på Fødevareøkonomisk Instituts hjemmeside : <http://www.foi.life.ku.dk> under publikationer og udredninger, hvor de har ligget hele tiden.

DMU/FI/DJF-notaterne kritiseres for et fejlskøn, når vi vurderede, at det areal der ville komme i omdrift var ca. 25-50.000 ha på kort sigt i 2007/2008, hvor der faktisk blev opløjet 83.000 ha. For det følgende år 2008/2009 blev der forventet en opdyrkning af 50-100.000 ha.

Men bag det første estimat lå følgende overvejelser:

- Landmænd har allerede flyttet brakarealet til de dårligste steder på ejendommen hvor udbyttet lavest.
- Nogle landmænd har overført brakforpligtigheden til andre bedrifter
- Brakarealer er ofte små arealer og hvis de ligger uhensigtsmæssigt for bedriften vil de nok forblive braklagt
- En del landmænd vil afvente om ordningen bliver permanent inden de tager arealer ind i omdrift grundet øgede omkostninger ved omlægning
- Kornprisen vil have betydning for om det høje eller det lave estimat bliver mest sandsynligt.
- Af de 190.000 ha der er braklagt i 2007 drives de ca. 40.000 ha allerede med non-food raps, hvorfor der reelt kun er 150.000 ha af det udtagne areal der ikke dyrkes.
- Bedrifter der fortsat har brakarealer får en lavere N-norm på bedriftsniveau, da et større nationalt areal betyder lavere N-normer pr. ha.

Disse faktorer betyder, at prognoser for opdyrkningsomfanget nødvendigvis vil være forbundet med betydelig usikkerhed. Der kan gives flere forklaringer på, at der blev opløjet betydeligt mere i det første år end vi estimerede:

I efteråret 2007 traf kommissionen en hurtig beslutning om en midlertidig ophævelse. Da vejret samtidig var dårligt betød det, at hvede- og vinterbyg arealet faldt med ca. 90.000 ha, hvor man skulle have forventet en lille stigning. I det tidligere forår 2008 steg kornpriserne og det var nu klart, at ophævelsen af brakkravet højst sandsynligt blev permanent. Mange valgte derfor at tilså et stort areal med vårbyg. Samlet er der blevet opdyrket 83.000 ha der tidligere lå brak og hovedparten er vårbyg på sandjord i Jylland. Her er ønsket om harmoniarealer også en vigtig årsag, mens opdyrkingen på lerjord har haft et mindre omfang. Fordelingen på jordtyper er blevet som forventet. Der har i processen været stillede supplerende spørgsmål og de er blevet besvaret.

I forhold til miljødiskussionen blev der sideløbende stillet spørgsmål til forskningsinstitutionerne om hvilken effekt forskellige virkemidler vil have for at neutralisere den kortvarige stigning i kvælstofudvaskningen (2 år) som følge af det voksende opdyrkede areal. Pesticidforbruget i pesticidhandlingsplanen måles i behandlingshyppigheden pr. ha og den stiger kun meget lidt (<1%) som følge af øget opdyrkning. Forbruget af aktivstof vil dog stige, som det også angives i notaterne.

Forskningsinstitutionerne har nu genvurderet omfanget af opløjningen i året 2008/2009 og vi vurderer 80-120.000 ha af de 150.000 ha kommer i omdrift. Miljømæssige vurderinger af dette er angivet i et nyt notat der er fremsendt til de respektive ministerier og som lige er lagt på FOI's hjemmeside.

Det har jo aldrig været let at spå om fremtiden og man må acceptere at en række parametre undervejs kan trække i forskellige retninger. Der er stor usikkerhed og i dette tilfælde synes tilpasningen at være sket hurtigere end forventet.

Om ovennævnte så rækker til en flaske rødvin som angivet i nr. 217 vil jeg lade være op til Forskerforums redaktion.

16.8 Seniorforsker Brian Jacobsen,
Fødevareøkonomisk Institut, KU

SFI: To embedsmænd sad med

- på kontroversiel rapport. Helt uproblematisk for SFI, som imidlertid ikke vil give DR-journalist aktindsigt i dokumenter, som kan belyse om embedsmændene faktisk politiserede

Hvor uafhængig er SFIs udredninger af Beskæftigelsesministeren, når der sidder to embedsmænd i den følgegruppe, som skulle følge forskernes arbejde og diskutere rapportudkast m.m.?

GRÅZONE: SFI

"Vores uafhængighed beror jo alene på, at der ikke gås på kompromis med vores faglighed, og det har efter min opfattelse ikke så forfærdelig meget at gøre med, hvordan vi kommunikerer med vores rekvirenter. Det helt afgørende for os er, at arbejder først offentliggøres, når det er færdigt", lød det undvigende svar fra SFIs direktør **Jørgen Søndergaard**, da DRs orientering borede i, om en af SFIs rapporter var "politiseret", fordi det var kommet frem, at to embedsmænd fulgte forskernes udredningsarbejde.

SFI-direktør: Uproblematisk gråzone

Det fremgik af radioindslaget, at SFIs direktør syntes, at gråzonen mellem politik og forskning er helt uproblematisk, selv om der ikke er vandtætte skotter mellem forskerne og rekvirenten.

Men hvor troværdig er SFIs rapport, når Beskæftigelsesministeren beder om en evaluering af sin politik, og der så sidder to af hans embedsmænd og overvåger udredningsarbejdet i en følgegruppe?

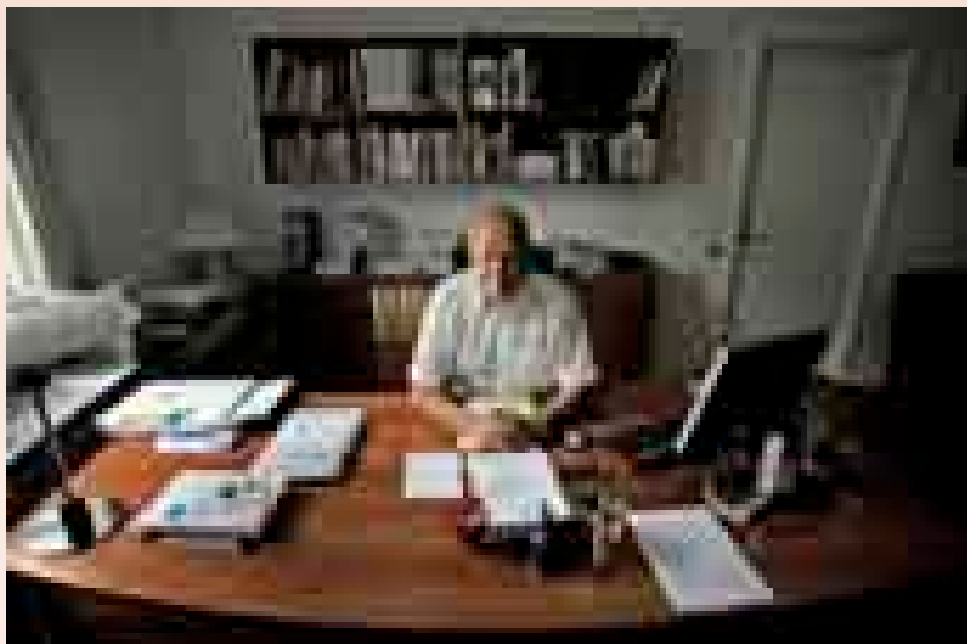
"Vi har en dialog med rekvirenten. Vi opfatter de eksterne medlemmer af følgegruppen som 'ressourcepersoner', som kan fortælle, hvordan man ser på spørgsmålet i det pågældende ministerium. Jeg synes, det er helt uproblematisk. Ansatte i ministerier har faktisk adgang til information, som det er vanskeligt at få på andre måder", siger direktøren.

"Og følgegruppen samles for at drøfte udkastene. Det er en garant for, at det er sagligt og ikke influeret af politiske ønsker", lød svaret videre.

Baggrund: SFI-undersøgelse af 300-timers regel

Beskæftigelsesminister **Klaus Hjort Frederiksen** gik i forsommeren 2007 ud med det glade budskab, at hans politik med at tvinge kontantmodtagere i arbejde virker: 1/3 var kommet i arbejde, 1/3 var fortsat på kontanthjælp og 1/3 "havde valgt at blive hjemmegående".

Det gjorde Beskæftigelsesministeren med en SFI-rapport om den såkaldte 300 timers arbejdsregel (for at bevare retten til kontanthjælp) i hånden. Ved nærmere eftersyn i rap-

SFI-direktør Jørgen Søndergaard

porten – som først blev offentliggjort et par dage efter at ministeren havde været ude med sin nyhed – viste det sig, at der ikke i rapporten var belæg for ministerens påstande. SFI-rapporten havde nemlig slet ikke havde undersøgt de særligt interessante spørgsmål ved problematikken:

- Om tredjedelen i arbejde havde fundet arbejde på grund af 300-timers reglen.
- Om dem, der blev rubriceret som "hjemmegående", faktisk frivilligt havde valgt at blive dette eller om de var blevet smidt ud af kontantpenge-systemet, fordi det ikke var lykkedes dem at få et arbejde, selv om de havde prøvet.

Dermed var det egentlig umuligt at konkludere, at 300 timers reglen virker, som ministeren havde gjort.

Legitimations-forskning?

Ministerens misbrug af SFIs rapport blev ikke afsløret, fordi SFI gik ind og korrigerede ministeren. Det var **DR-journalisten Jesper Tynell**, der efter nærlæsning og gravearbejde afslørede dette. Og nu begyndte han at stille spørgsmål ved kvaliteten af SFI-rapporten: *Når den var så passiv, var det så fordi den var politiseret? Var det legitimations-forskning for ministeren?*

Han begyndte at undersøge SFIs procedurer og arbejdsform, for fx at finde ud af, hvorfor rapporten slet ikke havde taget fat på to af de centrale spørgsmål.

I første omgang fik han udleveret kontrakten mellem SFI og opgavestilleren, hvoraf det fremgik, at Beskæftigelsesministeriet havde ret til at læse udkast til rapporten. Men SFI forsikrede, at der ikke var sendt dokumenter,

fx til ministerier. Og der fandtes ikke egentlige referater eller noter fra forarbejderne til den endelige rapport, som journalisten kunne få.

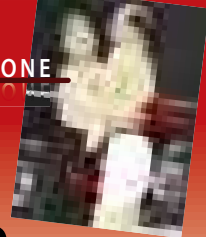
Men det harmonerede ikke med andre fakta: SFI måtte nemlig pludselig indrømme, at der faktisk havde siddet en følgegruppe bag rapportskrivningen. Den følgegruppe havde såmænd fået tilsendt ideudkast, specifikationer af undersøgelsen, arbejdshypoteser, foreløbige udkast osv. Og heri sad der faktisk to embedsmænd fra det samme ministerium, som havde bestilt rapporten!

Men da journalisten så bad om aktindsigt i forarbejderne – for at se om der faktisk blev politiseret – så blev der lukket. Det var "interne arbejdsdokumenter", som DR ikke har ret til aktindsigt i. Men hvordan kunne noget være interne arbejdsdokumenter, når dokumenter var sendt ud af huset til Beskæftigelsesministeriet? – spurgte journalisten.

Embedsmænd sad med 'som privatpersoner'

Embedsmændene var ansat hos rekvirenten (Beskæftigelsesministeriet). Men på trods af at embedsmændene faktisk optrådte på ministeriets vegne – fx da den ene orienterede SFI om, hvornår ministeren gerne vil offentliggøre rapporten – blev journalisten overrasket, da SFI pludselig gav dem nye kasketter på, nemlig som privatpersoner.

SFI: "Jamen, de sidder der ikke som repræsentanter for ministeren. De sidder der i deres personlige egenskaber som 'eksperter' for at rådgive vores forskere om faktiske forhold", svarer SFI, som også oplyste, at de to deltog i Følgegruppen i deres "personlige egenskaber"

Farvet rapport fra DTU?

En konsekvens-rapport om blåmuslingefiskeri i Limfjorden kritiseres skarpt for at nedtone fiskeriets negative konsekvenser

og som sådan ikke repræsenterede ministeriet.

SFIs direktør indrømmede ligeud, at manøvren skulle blokere for, at journalister havde ret til aktindsigt, da han svarede på næste spørgsmål: *Men hvad er så forskellen på at sende dokumenter til ministerier eller ansatte i det samme ministerium?*

"At de er udpeget personligt i personlige egenskaber betyder, at offentligheden ikke har krav på arbejdsmateriale, som den har ifølge offentlighedsloven - hvis der er tale om materiale som er oversendt fra en myndighed til en anden, fra SFI til Beskæftigelsesministeriet", lød det frimodige svar fra direktøren.

Og som et led i at holde pressen ude, så vil han i fremtidige kontrakter have passus'en om *ministerielt med-arbejde* ud, for det kunne formalisere en oversendelses-procedure og dermed ret til offentlig aktindsigt.

Offentligheden må ikke få indsigt

SFI ville altså forhindre pressen i at bore i, om det faktisk lykkedes Beskæftigelsesministeriets embedsmænd at lave en rapport, som ikke generede deres minister.

Men det nærliggende spørgsmål er så, hvordan en offentlig forskningsinstitution, som angiveligt skal lave uafhængige rapportering, kan modsætte sig offentlighedens indsigt i, hvordan rapporter bliver til.

Hvordan kan offentligheden være sikre på, at SFI ikke lader sig påvirke af ministeriet, hvis offentligheden ikke kan kontrollere proceduren? – spurgte DR-journalisten.

Hertil havde Søndergaard igen et frimodigt svar:

"Jamen det er ikke hensigtsmæssigt at have journalister til at kigge forskerne over skulderen, mens der arbejdes. Så ville spørgsmål / svar være noget, som alle kunne følge med i pressen. Jeg er ret sikker på, at resultatet ville blive ringere, og det ville blive vanskeligere at gennemføre ordentlige undersøgelser. Det er en fordel med ét frirum, hvor parterne kan diskutere ting", svarede SFI-direktør Jørgen Søndergaard.

Da journalisten til sidst spørger, om SFI risikerer at miste kontrakter til private konsulentfirmaer, hvis en rekvirent (et ministerium) er utilfredse med SFIs arbejde, svarede direktøren bekræftende.

jø

Kilde: DR-Orienterings indslag om SFI d. 17.sept. 08:
 på: <http://www.dr.dk/P1/orientering/indslag/2008/09/17/181051.htm>

Kritikken har haglet ned over DTU Aqua – tidligere Danmarks Fiskeriundersøgelser – efter institutionen i september udgav en rapport. Kritikere hævder, at den er alt for vag i vurderingen af miljøkonsekvenserne ved fiskeri af Blåmuslinger i Limfjorden.

GRÅZONE: DTU AQUA

Størst vægt har **Kaj Sand Jensens** – professor med speciale i vandøkologi ved Københavns Universitet – undren over for flere af de faglige konklusioner, rapporten kommer med.

Særligt er det spørgsmålet om det økologisk vigtige ålegræs, der skaber uenighed. Rapporten konstaterer, at muslingefiskeriet ikke vil påvirke ålegræssets muligheder for udbredelse. Men her er Kaj Sand Jensen lodret uenig:

"Skrabningen af blåmuslinger vil forhindre, at ålegræsset - der spreder sig ved frøsætning til dybere vand - vil kunne få stabilitet til at få rodfæste og etablere fordums udstrakte ålegræs-skove. Det kan der ikke herske tvivl om", udtaler professoren.

Professor: Afgørende substans-forskel

Professoren har også andre anker mod rapporten, for eksempel at den ikke tager udgangspunkt i en naturlig fjordbund, men derimod i Limfjordens bund, der allerede gennem årtier er gennempløjet af muslingekuttere.

Har hans indsigelser substantiel betydning for, hvorvidt fiskeri af blåmuslinger skal være tilladt?

"Det er helt afgørende for vurderingen for substansen i sagen og også hvilken beslutning, myndighederne må komme frem til", svarer Sand Jensen.

Hvordan forklarer du, at vandmiljøforskere kan have så forskellige vurderinger?

"Jeg arbejder ikke for muslingeerhvervet, og jeg er i min forskning 100 procent uafhængig af erhvervsøkonomiske interesser. Det er for mig helt centralt. Jeg kender ikke DTU Aqua-forskernes ansættelsesforhold eller økonomi, og jeg vil ikke gå ind i en fortolkning af, hvorfor vi når til så forskellige konklusioner.

Professoren vil ikke svare på, om han tror, om DTU-Aqua i denne sag ligger under for politiske og erhvervmæssige interesser.

Havaktivist: Slut med tilliden til DTU Aqua

Hvor KU-professoren nødig vil komme med direkte beskyldninger om manglende uvil-

dighed i forskningen, så er der til gengæld klar udmelding fra miljøorganisationen **Levende Havs talsmand Kurt Bertelsen Christensen**: Det er slut med tilliden til forskerne i DTU Aqua, på grund af deres indspisthed med fiskeribranchen:

"Igen og igen har forskningen frikendt fiskeriet fra at være miljøbelastende. Det samme skete for eksempel omkring tobis-fiskeriet. Det er de samme mennesker, der beskæftiger sig med Limfjorden, og de sidder i diverse udvalg med spidserne for landets fiskeriforeninger. Forskningen er simpelthen for sammenpist med fiskeriet", siger Kurt Bertelsen Christensen.

Også vicepræsidenten i Danmarks Naturfredningsforening er oprørt og kalder rapporten farvet: "Der er stor sandsynlighed for, at hvis de objektive undersøgelser af konsekvenserne var foretaget af forskere fra for eksempel Danmarks Miljøundersøgelser eller et uafhængigt konsulentfirma, så ville man have fået et andet resultat", siger han i en pressemeddelelse.

DTU Aqua: Fejlslæsning

På DTU Aqua undrer man sig over kritikken. Seniorrådgiver Per Dolmer mener tværtimod, at man har været meget bevidste om at bevare objektiviteten, og ikke komme med nogle konklusioner.

"Da vi skrev rapporten, var vi hamrende bevidste om, at vi ikke skulle vægte de enkelte effekter, for vi ville ikke slutte en politisk beslutning", siger Per Dolmer.

Han er ikke enig i, at rapporten frikender blåmuslinge-fiskeriet: "Man vælger at læse rapporten på den måde, men det er ikke det, der står. Vi opstiller et reelt billede af de problemstillinger, der opstår ved fiskeri. Du kan også vende det på hovedet og sige, at rapporten faktisk dokumenterer, at det påvirker bundfaunaen. Men jeg har da bemærket, at det er den anden historie, der har solgt i pressen".

Per Dolmer fastholder også, at kunden – Fiskeridirektoratet – ikke har været inde over processen, ligesom der ikke har været nogen følgegruppe. Næste kontakt har været nogle fiskeribeskrivelser, som DTU Aqua-forskere har hjulpet fiskerne med at sætte tal på.

Men kan man undgå at blive påvirket af mennesker, man samarbejder med?

"Ja, det mener jeg. Fiskerne ved godt, at det bliver et problem, hvis vi ikke gør vores arbejde godt nok", siger Per Dolmer.

lah

Journalist Øllgaard lyver

Jeg er blevet interviewet af journalist Øllgaard til nr. 217. Det var en ubehagelig oplevelse; han var fra første færd brovtende, aggressiv og ubehøvlet, klart mere interesseret i at få egne fordomme bekræftet end i at få sagen belyst. Men heldigvis havde vi en klar aftale om, at jeg skulle godkende hvad jeg blev citeret for.

I interviewet forklarede jeg i detaljer hvordan jeg har reageret på den interne mail fra Ian Manners. Det er et kernepunkt i hele sagen og jeg finder det yderst vigtigt at læseren får præcis information. Øllgaard ville gerne sammenskrive og forkorte min udtalelse. Han spørger om lov, jeg siger nej. I en mail til Øllgaard skriver jeg: "Jeg vil gerne fastholde det oprindelige, som er præcist". Alligevel laver Øllgaard om på min udtalelse; han forkorter

og skriver sammen uden at informere mig; jeg ser først den endelige version i bladet. Øllgaard lover et og gør noget andet; Øllgaard lyver.

Mit spørgsmål er ikke rettet til journalist Øllgaard; han er uden for pædagogisk rækkevidde. Men jeg vil gerne spørge DJØFs repræsentant i Forskerforums redaktion, lektor Mogens Ove Madsen, hvordan min fagforning egentlig beskytter mine rettigheder i en sag som denne? Det er vel ok at jeg med mit kontingent er med til at betale journalist Øllgaards løn, men har han efter DJØFs opfattelse ret til at manipulere med et medlem efter forgodtbefindende?

*12.9.08 Professor Georg Sørensen,
formand for DIIS-bestyrelsen*

Svar 1: Frihed

En af FORSKERforums grundlæggende redaktionelle målsætninger er, at bladet skal følge forskernes arbejdsvilkår, jf. LEDEREN i dette nummer. Med universitetslovens drastiske ændringer af rammevilkårene er især forskningsfrihed og topstyring blevet sat på dagsordenen, og som det aktuelle (og tidligere) blad afspejler, er denne frihed sat under pres. Hvis bladet skal lave kritisk journalistik, vil man uvægerligt komme til at skrive om konkrete ledes dispositioner.

Og vigtigheden af at beskæftige sig med forskningsfrihedens gråzoner forudsætter jeg, at Georg Sørensen er enig i. Der peges da heller ikke i læserbrevet på, at der er fejl i artiklerne. Så indsigelsen handler vel mest om den journalistiske form?

FORSKERforum redigeres efter journalistiske kriterier og følger gældende journalistisk etik. Der stilles således mange kritiske

Svar 2: Georg Sørensen forplumrer

Jeg har interviewet Georg Sørensen en gang. Jeg forstår ikke påstanden om, at jeg "lyver", så det handler vel mest om at intimidere en journalist og FORSKERforum.

Han påstår, at jeg var 'brovtende, aggressiv og ubehøvlet'. Det er ikke korrekt; jeg var velforbereget og insisterede blot på at få svar på mine spørgsmål, og det har åbenbart været ubehageligt for ham, at han ikke fik lov at snakke udenom. Han vil helst trække al politik ud af sagen ved at gøre den til et simpelt spørgsmål om metodik.

Georg Sørensen fortæller IKKE, at han kun havde smårettelser i sit gennemsyn af mit interview, som han fik tilsendt. Jeg bemærker da også, at professoren heller ikke har fundet fejl i hovedhistorien: At DIISs forskere skal 'forhandle' deres forskning med politiske interessenter - og at forskernes og DIIS-udredningers uafhængig dermed er tvivlsom.

I stedet mistænkeliggør Georg Sørensen mig på, at FORSKERforum ikke trykte et større teksttilføjelse, som han efterfølgende krævede at få ind, selv om temaet IKKE indgik i det afviklede interview. Hans tilføjelse blev ikke trykt, fordi en sådan uformidlet information ville være ujournalistisk og forplumrende, og i øvrigt var dele af teksten (en email) også på engelsk. For lægmænd er umuligt at se, hvad der er pointen i Georg Sørensens teksttilføjelse - og den giver ikke svar på Manners alvorligste politiske anklage: "Hvordan skal DIIS' forskere forsvare sig mod beskyldninger om at lave politisk bestillingsarbejde"? Tilføjjelsen ville således stille flere spørgsmål end den besvarede - og trykning ville være dårligt journalistisk håndværk!

Jeg forkortede og fordanskede derfor Georg Sørensens tekst og sendte tekstforslaget til ham til godkendelse: "Dit lange citat vedr. Manners er ujournalistisk. Jeg håber det er ok, hvis det er sammenskrevet til vedhæftede?"

Georg Sørensens svar lød: "Jeg synes ikke det er tilstrækkelig klart i forhold til originalen, så jeg vil gerne fastholde det oprindelige, som er præcist, journalistisk eller ej, GS"

Et sådant ultimativt krav er besynderligt fra en professor i politologi - studiet i demokratiet - som må vide, at en uafhængig presse redigeres efter journalistiske kriterier. FORSKERforum trykte derefter den forkortede og fordanskede udgave, som han havde fået forelagt. Det er, hvad Georg Sørensen kalder at lave om på hans udtalelser.

Journalist Jørgen Øllgaard

(Interesserede kan få Manners' mail tilsendt ved henvendelse til red.)

**Georg Sørensen krævede en tekst-tilføjelse
mulighed for at bedømme væsentligheden,
Sørensens tekst-krav og FORSKERforum**

Georg Sørensens tekstkrav:

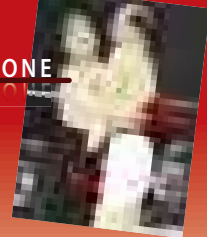
“ Georg Sørensen har følgende bemærkninger til den interne mail fra Ian Manners: "Den omtalte mail fra Ian Manners rummer desværre flere misforståelser, jævnfør i øvrigt Ians egne udtalelser herom. For at skabe klarhed må hans henvendelse derfor ses i sammenhæng med den lange telefonsamtale jeg havde med ham umiddelbart efter modtagelsen af mailen. Den samtale er ikke optaget og kan ikke gengives ordret. Men jeg synes godt at jeg kan citere hvad jeg skrev til Ian Manners i den mail hvor jeg efterfølgende kvitterer for telefonsamtalen og slutter sagen af. Denne sidstnævnte mail er fra 27. maj. Jeg skriver bl.a.: "Thanks for your mail and for the constructive conversation we just had on the phone. I think there are a few misunderstandings in play. Let there be no doubt that we in the board respect and admire your fine work with this investigation. It is certainly no simple task to balance between an accessible and readable style while keeping in mind all kinds of methodological and theoretical concerns. One can always discuss details concerning this, of course. I believe the recent conversations about this can be boiled down to three points there could be a remark about the context for the investigation, including the very short time-frame given to the team.

The "minimum three sources" rule for views quoted can be emphasised and it can be checked that it is used throughout.

The conclusion (however briefly), as do single chapters, takes up the most important 'sceptics concerns' for comment.

I hope this helps clear away the misunderstandings".

"Jeg håber at dette er tilstrækkeligt til at dokumentere at sagen handler om det, der i øvrigt var overskriften på Ians oprindelige mail: "Methodological Issues in the Danish Opt Out Investigation", tilføjer Georg Sørensen.

ed under pres

spørgsmål. Kun i ganske få tilfælde har der været sager for Pressenævnet, som imidlertid aldrig har udtalt kritik af bladet.

Og redaktionen diskuterer løbende den redaktionelle linje. Der gennemføres efter hvert blad en efterkritik, hvor redaktionen sammen med journalisterne drøfter artikler, disses indhold samt reaktioner fra berørte parter og øvrige omgivelser. Dette vil selvfølgelig også ske i Georg Sørensens tilfælde.

(For en god ordens skyld skal det oplyses, at Georg Sørensen i øvrigt er medlem af Offentlige Chefer-gruppen i DJØF og professorgruppen betaler ikke via deres kontingent bidrag til FORSKERforum, men får det såmænd gratis! Bladet er udelukkende finansieret af Overenskomstforeningen. Det kan altid drøftes, om denne service skal fortsætte!)

*Lektor Mogens Ove Madsen,
fmd. f. UFO-udvalget i DJØF.*

se sat ind. Læserne skal have en
så nedenfor trykkes såvel Georg
forums forkortede udgave.

FORSKERforums tekst:

DIIS' bestyrelsesformand Georg Sørensen har følgende kommentar til den interne mail fra Ian Manners:

Den omtalte mail fra Ian Manners rummer desværre flere misforståelser, jævnfør i øvrigt Ians egne udtalelser herom. Overskriften var 'Methodological Issues'. Og jeg kan godt citere fra mit email-svar til Manners samme dag:

At jeg og bestyrelsen respekterer og beundrer hans udredningsarbejde på EU-udredningen, for det er ingen simpel opgave at skrive en tilgængelig rapport, som indeholder så mange metodiske og teoretiske overvejelser.

Og så kogte jeg diskussionen ned til tre metodiske pointer: 1. Udredningens korte tidsramme skulle omtales. 2. Understregning af reglen om minimum tre kilder før et udsagn fremføres. 3. At konklusionen overordnet skal omtale skeptikers vigtigste indvendinger" (FORSKERforum 217 s.4).

DIIS hemmeligholdt embedsmand

Embedsmand fra Finansministeriet arbejdede med på EU-udredningen

De 'uafhængige' forskere i DIIS var slet ikke alene om at udarbejde rapporten om EU-forbeholdene. En embedsmand fra Finansministeriet var således frikøbt fra sit arbejde og havde kontor hos DIIS i to måneder for at arbejde med på EU-forbeholds-rapporten. Han var økonom og bidrog angiveligt til at finde og redegøre for litteratur og data m.m. Men han udarbejdede også "baggrundsanalyser og kommentarer til tekstudkast".

GRÅZONE: DIIS

Det oplyser DIIS pludselig i en supplerende aktindsigt, som FORSKERforum har bedt om, efter at DIIS' direktør i første omgang benægtede, at embedsmænd havde arbejdet med på projektet.

DIIS oplyser, at embedsmanden især var inddraget som "faglig konsulent", som "fagøkonom med særligt kendskab til ømu'en og dansk økonomisk politik", fordi den givne stab primært var forskere med politologisk baggrund.

Embedsmandens uafhængighed

Oplysningen om, at embedsmanden var fast tilknyttet til projektet, føjer nok en brik til de særpregede procedurer i DIIS, hvis bestyrelse med politisk udpegede repræsentanter agerer "følgegruppe" for sine forskere og skal godkende de endelige slutrapporter. Alligevel ser DIIS-formand Georg Sørensen udredninger for "uafhængig forskning", og han ser ingen gråzoner med ekstern politisering (jf. sidste nummer af FORSKERforum).

Det er meget usædvanligt, at en embedsmand midlertidigt er tilknyttet et udredningsprojekt, for derefter at vende tilbage til sit ressortministerium. Habilitets-mæssigt kunne embedsmanden imidlertid dømmes diskvalificeret som forsker, alene fordi der kan sås tvivl om hans uafhængighed. Hans bidrag ville være "bias'ed" eller forudindtaget, fordi hans loyalitet ville ligge hos det ministerium, som han skal tilbage til, og ikke hos den uafhængige forskning.

Men DIIS' direktør Nanna Hvidt understreger, at forskningslederen og en forskningsassistent har det fulde ansvar for vurderinger og skrivning af tekst.

Direktøren benægtede embedsmænds deltagelse

FORSKERforums aktindsigt var et led i eftersøgningen af, om de ministerium-udpegede bestyrelsesmedlemmer har skrevet noget af EU-udredningen. Eller om embedsmænd fra ministerier har bidraget med tekstbidrag.

Men DIIS' direktør forsøgte i august at skjule oplysningen om embedsmanden for FORSKERforum ved at misinformere, da hun blev spurgt, om embedsmænd eller ministerielle myndigheder havde bidraget med eventuelle bidrag / kommentarer?

"Jeg kan afvise, at DIIS har sendt rapporten eller udkast til rapporten til gennemlæsning eller kommentering til ministerielle myndigheder eller regeringsmedlemmer. Udredningen er udarbejdet af forskere på DIIS og gennemført på DIIS's bestyrelses ansvar ...", meddelte direktør Nanna Hvidt.

Men var der andre parter end DIIS-forskerne selv, følgegruppens eller bestyrelsens medlemmer personligt, som har bidraget med indspil eller tekstpassager til rapporten?

"Det ved jeg jo ikke. Jeg kan ikke vide om nogle af bestyrelsesmedlemmerne har vist udkastene til andre. Det må du spørge dem om", svarede hun (FORSKERforum 217).

- men bagefter dukkede en embedsmand op

Hun sagde således i august, at embedsmænd ikke havde bidraget – selv om embedsmanden fra Finansministeriet altså havde været aflønnet af projektet i to måneder og havde bidraget med "baggrundsanalyser og kommentarer til tekstudkast".

Mens direktøren i august benægtede embedsmænds-deltagelse, så dukkede embedsmændens eksistens pludselig op i september, da FORSKERforum konkret bad om aktindsigt i, om ministerier stillede "særlige ressourcer til rådighed – fx i form af embedsmænds årsværk – for udredningens forskningsledelse" eller om embedsmænd fra ministerier "midlertidigt var tilknyttet udredningsarbejdet og bidrog til dette".

Det har ikke været muligt at få en kommentar fra DIIS' direktør Nanna Hvidt.

Feedback hæver studieeffektivitet

Regeringen skærper adgangskravene for at sikre mindre frafald og større effektivitet blandt de studerende. Men måske ligger nøglen til bedre studerende et helt andet sted

Glade grise smager bedre. Sådan lyder et almindeligt anerkendt princip for kvalitetsoptimering i landbruget. Men metoden kan tilsyneladende overføres til et helt andet produktionsområde: universiteternes STÅ-produktion. Eller sagt på en anden måde: Glade studerende lærer mere, de bliver dygtigere og de vælger sjældnere at droppe deres studie.

UNDERVISNING

Og et centralt punkt for studerendes trivsel og motivation er at få feedback på ens arbejde. Den engelske professor Mantz Yorke har beskæftiget sig med succes og frafald blandt studerende, og en af hans konklusioner – som han fortalte om på en konference i sommer arrangeret af DUN (Dansk Universitetspædagogisk Netværk) – er at tidlig og jævnlig feedback til de studerende er en faktor for, om de lykkedes med deres studie.

Norge: Feedback nedbragte frafald

I Bergen har en gennemgående omlægning af undervisningsformen på universitetets juridiske fakultet, hvor forelæsninger er blevet udskiftet med opgaveløsning med efterfølgende evaluering og feedback, ført til at frafaldsprocenten er faldet fra 40 til 15 procent.

Et blødt pædagogisk greb kan således vise sig at have hårde økonomiske effekter i form af større studieeffektivitet og efterfølgende større indtjening til universitetet.

At studerende får feedback fra underviserne omkring deres faglige arbejde, lyder jo meget naturligt i en uddannelsesproces. Men ikke desto mindre er faglig feedback tilsyneladende en alvorlig mangelvare i universitetsundervisningen, som den foregår i dag.

Lektor Torben K. Jensen, leder af Center for Læring og Uddannelse på Aarhus Universitet, har gennemført en undersøgelse blandt 8500 studerende på AU. Den viser at faglig feedback er meget vigtigt for studerende, men samtidig, at de studerende føler, de får for lidt feedback.

”Mange studerende oplever, at de får for lidt tilbagemelding på deres faglige arbejde, og det gælder alle studier. I højere grad på samfundsvidenskab, handelshøjskolen og DPU end andre steder, hvilket formentlig skyldes, at der er flere studerende per underviser, men tendensen ses også for eksempel på medicin”, fortæller lektoren.

Frikender ikke de studerende

Han forklarer den manglende brug af feedback-værktøjet med manglende ressourcer, men også med traditionelle barrierer – både

hos underviserne og blandt de studerende.

”I forskermiljøer opstår nem den forestilling, at undervisning består i at fagfolk lægger stof frem. Forskerne forsker og lægger deres resultater frem. Men der er mere i undervisning end blot at lægge stof frem. Undervisning er at tilrettelægge arbejdsprocessor og forløb, hvor de studerende kommer til at arbejde aktivt med stoffet og som følge heraf har brug for feedback”, siger Torben K. Jensen.

Men han frikender ikke de studerende.

”Studerende er ikke altid bevidste om den mest effektive læringsstrategi for dem selv. De bliver nogle gange fanget i forestillingen om, at de kan få indsigt forærende. At de kan lytte, og så kommer det til dem af sig selv”, fortæller han.

Uden at det koster flere ressourcer

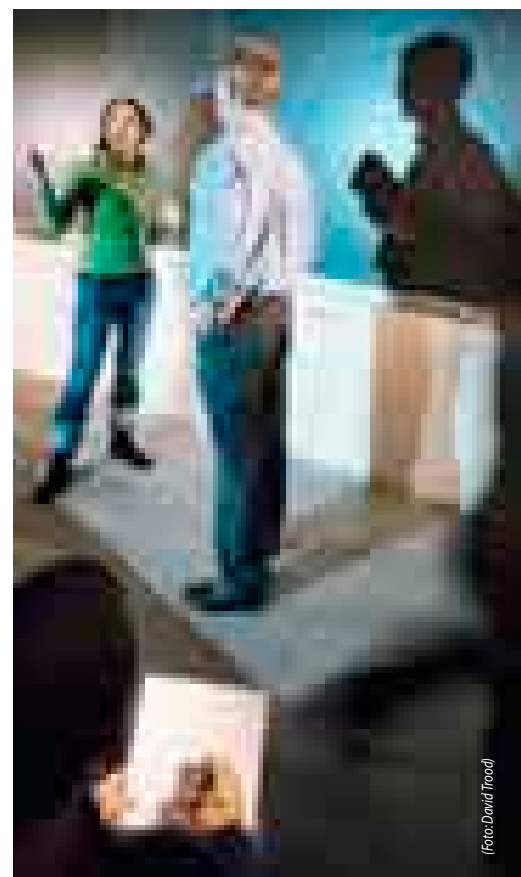
Selv om ressource-spørgsmålet er centralt for muligheden for individuel feedback til studerende, så er det ikke nødvendigvis en god undskyldning for at lade sin undervisning køre videre i samme rille. Ifølge Torben K. Jensen kan undervisningen sagtens tilrettelægges mere feedback-orienteret, uden at det koster flere underviser-timer.

”Ser man på jura-studiet i Bergen, så var det tidligere et klassisk studie med mange forelæsninger. Men i dag er mængden af forelæsninger reduceret til 1,5 time per uge. Til gengæld bruges krudtet på opgaver, som de studerende arbejder med i grupper, men skriver individuelt. Nu løser de 30 opgaver om året og får feedback inden for en uge – og det sker inden for samme økonomiske ramme, som de havde før”, fortæller han.

En del af hemmeligheden – de usynlige ressourcer – ligger dels i brugen af ældre studerende som instruktører, dels i en struktureret brug af intern feedback mellem de studerende.

På baggrund af rapporten, hvor de studerende efterlyser mere feedback, mener lektoren således, at mange uddannelser oplagt bør overveje, om undervisningen kan gribes an på andre måder.

”Undersøgelsen dokumenterer, at vi har det problem, og der findes andre måder at tilrettelægge undervisningen. Eksemplet fra Bergen var en radikal ændring, men mindre kan gøre det. Det kan være undervisning i arbejdsformer, der bringer de studerende mere på banen, hvor de giver hinanden feedback, frem for at undervisningen fokuserer på stofgennemgang”, siger han.

Den personlige kontakt og direkte feedback fra underviser til den studerende – som her på SDU – kan være med til at hæve effektiviteten, mener en række forskere inden for pædagogik og læring.

Dansk Universitetspædagogisk Netværk

DUN afholdt denne sommer en konference om brugen af feedback i undervisningen. **Lotte Rienecker** fra arrangørgruppen er ikke i tvivl om, at feedback er et middel til at højne kvaliteten i studiet, men hun frygter en smule for udsigterne til at kunne udvikle brugen af feedback på universiteterne.

”Nye studerende kan være meget usikre på, hvordan de klarer sig, og om de overhovedet hører til på faget. Derfor er personlig feedback et vigtigt led i udviklingen af den faglige identitet. Men jeg er bekymret for, hvordan fremtidens muligheder bliver for at give den feedback, simpelthen fordi tids-ressourcerne bliver færre og færre. Derfor fokuserede konferencen også for alternative måder at give feedback på, for eksempel kollektiv feedback og net-baseret feedback”, fortæller Lotte Rienecker, der er leder af Akademiske Skrivecenter på KU.

(Foto: David Trodd)

Arbejdstidsnormer

Lærerne på KU-humaniora er oprørte over forslag til nye arbejdstidsnormer. Der gives ikke tid til kvalitet

Mens forskere i pædagogik og læring peger på, at mere personlig feedback kan øge kvaliteten og gennemførelsesprocenterne, så lægger Københavns Universitet an til et stramt fører greb på underviserens tid til de studerende.

Et forslag til nye arbejdstidsnormer for det videnskabelige personale på Humanistisk Fakultet møder voldsom kritik blandt medarbejderne. Der er normer som for eksempel 10 timer til bedømmelse af et speciale og 15/25 minutter til retning af en skriftlig hjemmeopgave der har fået flere undervisere til at stejle.

”Der er tale om en klar forringelse af vores arbejdsvilkår. Vi er ved at nå den absolutte smertegrænse, hvor det knapt er muligt at nå at læse en opgave og tage stilling til indholdet”, siger **Stig Hjarvard**, professor på Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, til UNIVERSITETSAVISEN.

Tillidsmanden: Ikke firkantede normer

Forslaget har i længere tid været forberedt af en arbejdsgruppe, og den bliver i øjeblikket forhandlet af dekanatet og repræsentanter for medarbejderne, blandt andet fællestillidsrepræsentant lektor Henrik Prebensen, som er fortrøstningsfuld:

”Vores grundholdning er, at selvforvaltning er bedre end firkantede normer. Det gælder om at undgå den situation, folkeskolelærerne havnede i, hvor de nærmest brugte

mest tid på at regne ud, hvordan de brugte tiden. Og så er det vigtigt, at folk i praksis kan genkende deres egen hverdag i normerne, og det synspunkt er der fuld forståelse for fra dekanatets side”, siger Henrik Prebensen.

Økonomien er problemet

Tillidsmanden mener ikke, dekanen kan bebrejdes, at tidsrammerne er snævre. Det er den overordnede økonomi, den er gal med.

”Man kan godt mene, der ikke er lang tid til opgaver og forberedelse. Men vi får de penge, vi får. Og så handler det om at lave budgetmodeller, og finde balancen, der giver de studerende den størst mulige undervisningsmængde af en tilfredsstillende kvalitet. Ellers går de andre steder hen, og så får vi slet ingen penge”, siger han.

Tillidsmanden har i forbindelse med forhandlingerne om nye arbejdstidsnormer haft en dialog med en lang række kolleger, og han har oplevet en høj grad af engagement i arbejdet og bekymring for kvaliteten af undervisningen. Det engagement bekræftes af, at flere undersøgelser har afsløret at undervisere på universitetet reelt har en arbejdstid på omkring 42 timer – som er langt fra de 37 timer.

Han peger i det lys på, at forberedelsestiden, der i 1970'erne var fire timer per undervisningstime, men i dag er 2,5, nu er blevet skubbet fra arbejdstiden og over i fritiden.

LÆSERBREV

Skæv boganmeldelse

I september nummeret af *FORSKERforum* anmelder Jørgen Øllgaard (JØ) min nys udkomne bog ”SAMTALER – på en anden måde”. Bogens idé er at bringe en række afbalancerede dialoger om vigtige og aktuelle samfundsspørgsmål. Blandt emnerne er udviklingen på de danske universiteter, økonomisk vækst kontra bæredygtig udvikling, demokrati kontra pengestyre og lobbyisme, kristendom i dagens Danmark m.v.

Det særlige ved bogens opbygning er, at dialogerne udspiller sig mellem mig selv og en række (fiktive) dialogparter, som har det modsatte synspunkt. Dialogparternes argumenter får samme vægt som mine egne, og samtalerne er upolemiske, lyttende og saglige. I modsætning til hovedparten af den danske mediedebat.

Det er naturligt, at JØ i sin anmeldelse fokuserer på bogens kapitel om universitetsudviklingen. Men jeg finder det ikke naturligt, JØ udelukkende bringer (lange) citater fra modpartens argumenter og slet ikke citerer mine argumenter. Det er en skævvridning af hele bogens idé, som netop bygger på styrken i en afbalanceret dialog. Og det bliver ikke bedre af, at JØ påstår, at jeg ikke giver mine egne konkrete bud på de nødvendige universitetsreformer. Det er direkte i modstrid med bogens indhold.

Til læsernes oplysning kan jeg i stikordsform nævne nogle af mine forslag i bogen:

- Fuld forskningsfrihed med mulighed for at klage til et uafhængigt forskerråd.
- Rent rådgivende universitetsbestyrelse.
- Rektor, dekaner og institutledere vælges af medarbejderne.
- Debatterende universitetsavis uden nogen censur.

Af pladshensyn må jeg henvise interesserede læsere til mine detaljerede forslag og argumenter i selve bogen.

For god ordens skyld vil jeg slutte med at påpege nogle formelle fejl og mangler i forbindelse med boganmeldelsen. Bogen er ikke udkommet hos Gyldendal, men hos forlaget Tiderne Skifter. Desuden mangler oplysninger om, at bogen er på 133 sider og koster 149 kr. i boghandelen.

Niels I. Meyer, professor emeritus

Sorte huller og ekstatiske forskere

Ung dansk forsker sad tæt på i CERN, da fysikere satte verdens største fysik-projekt i gang.

Han fortæller her, hvad det går ud på, og hvad det skal gøre os klogere på

Det store LHC (Large Hadron Collider) var på alles læber d. 10. september. Man skulle iværksætte verdens største fysikforsøg nogen sinde. Og projektet blev tilmed dramatiseret af nogles dommedags-profetier om, at forsøget ville ende med at sorte huller ville opsluge selve jordkloden.

FRA VIDENSKABENS VERDEN

Og midt i al virakken sad den unge danske forsker **Rasmus Mackeprang** og nød at være på en arbejdsplads, hvor alle bare er begejstrede for deres arbejde og ekstatiske over, at projektet kører.

Hvor befinder du dig lige nu, en uge efter at forsøget blev sat i gang?

"Jeg sidder på mit kontor i CERNs hovedkvarter i Schweiz og kigger op på Jura-bjergene. Det ligger et par hundrede meter fra der, hvor Atlas-eksperimentet foregår. Jeg er ikke på 'shift', så jeg har ikke brug for at være på det, man kalder 'point one' på ringen. Jeg sidder bare ved min computer og arbejder.

Du kan godt beskrive CERN som et kæmpe universitet, hvor der ikke er nogen studerende – udover ph.d-studerende – og hvor ingen skal skrive ansøgninger om funding. Her er fokus kun på projektet

LHC – hvordan vil du beskrive projektet?

"Large Hadron Collider skal afdække tre centrale spørgsmål om naturen: Hvor kommer masse fra? Hvorfor er der forskel på naturkræfterne? Hvad er mørkt stof?

Det første handler om, hvad det vil sige, at noget vejer noget. Man er vant til at alting har en masse, der afgør, hvor hurtigt en bil kan dreje på vejen og holder månen i kredsløb

om jorden. Men hvad er den, og hvor kommer den fra? Sagt på fysisk: hvad er årsagen til det elektrosvage symmetribrud?

Det andet spørgsmål er, hvorfor der er så stor forskel på naturkræfterne. Hvis du løfter en blyant op fra bordet, bliver den ikke revet i stykker af tyngdekraften, selvom hele jordkloden trækker i den. Så elektromagnetismen der holder blyanten sammen er utrolig meget stærkere end tyngdekraften.

Hvorfor det er sådan?

"Det tredje handler om 'dark matter' – det mørke stof - som kosmologer snakker om.

Vi ved, at vi ikke ser størstedelen af stoffet i Universet; det ser vi på for eksempel på galaksernes rotationshastigheder. Men denne ekstra masse, ønsker vi at genfinde i mikrokosmos, og det kan LHC hjælpe os til.

Hvad er din opgave i forhold til LHC?

"Når LHC kører, støder protonerne sammen 40 millioner gange i sekundet. Registreringen af hver kollision fylder 2 megabyte i data – altså en datarate på 80 terrabyte i sekundet. Den datamængde er umulig at håndtere, så vi har lavet en 'trigger', der gør, at detektorerne kun registrerer, når der sker noget interessant – for eksempel kollisioner med meget stor energiudladning.

Jeg er ansvarlig for at sætte 'trigger'-menuerne sammen og således fordele data til de forskellige fysikgrupper, der hver har deres type informationer, de gerne vil have samlet op af 'triggeren'. Nogle fysikere interesserer sig for supersymmetri, andre for higgs-partikler og andre for ekstra dimensioner. Og jeg sørger for at sol og vind bliver lige fordelt.

Hvordan er din personlige oplevelse af at være en del af LHC-projektet?

"Selvfølgelig er der en hverdag i det. For mig består den i at sidde og kode c++ og py-

thon, gå til møder og hive nogle policy-beslutninger ud af de 'voksne'. Men den 10. september, da LHC startede – det var lige til at få tåre i øjnene over. Det er jo tyve års forberedelse, der kulminerer med, at der endelig begynder at ske noget.

Lige nu er der en ekstrem aktivitet. Folk er meget oppe og køre, og tingene skal bare gå stærkt. Godt nok får vi endnu ikke det, jeg vil kalde fysik-data – vi har endnu ikke højenergi-kollisioner - men vi begynder at kunne træne de mekanismer, vi skal bruge. Så det er spændende.

Det store fokus på det kontroversielle ved projektet og risikoen ved sorte huller - hvor meget påvirker det arbejdet?

"Det påvirker overhovedet ikke, for der er ikke nogen reel kontrovers om sikkerheden. Jeg har brugt en del tid på at skrive emails til journalister, der skriver om hvor enormt kontroversielt det her er, og så linker de til en sikkerhedsrapport, de tydeligvis ikke har læst. Man får de samme spørgsmål igen og igen, og når man forklarer, hvorfor der ikke er noget problem, så bliver folk nærmest lidt skuffede.

Når vi så klart kan afvise sikkerhedsproblemet, er det fordi Jorden stadig findes. Naturen har afholdt hvad der svarer til 100.000 LHC-eksperimenter i jordens levetid, uden at jorden eller galaksen er sprunget i luften af den grund.

Hvordan har du oplevet, at der er stort pressefokus på dit arbejde?

"Det med medierne er vi ikke uvant med. Jeg har før været med i tv og radio og i artikler – vi var blandt andet med til at lave en udsendelse af DR-programmet 'Viden Om'. Men vi har aldrig set det så meget før. Og jeg er klar over, at grunden til der stod så mange hernede, den 10. september, var det der dommedagsscenario. Det er ikke blevet til

Ved hjælp af magnet-acceleratorer opnår partiklerne i det 27 kilometer lange LHC-rør en fart, der ligger lige under lysets hastighed.

31-årige Rasmus Mackeprang blev tilknyttet CERN i februar på en to-årig kontrakt.

Dette er ikke et rumskib fra Star Wars, det er ATLAS-detektoren midt på LHC-røret, der er i stand til at registrere en ufattelig mængde data, når 40 millioner protoner kolliderer hvert sekund.

dårlig omtale, men det er blevet til utrolig meget omtale. Så på den måde har det været fint nok.

Hvordan er CERN som arbejdsplads?

"Lige nu er det et utroligt spændende sted. Der arbejder 6000 mennesker, og de laver hver især det ypperste, de kan komme til, lige fra fysikerne over ingeniørerne til teknikerne. Det bliver ikke vildere. Så alle er meget interesserede i deres arbejde, og det giver altså en helt utrolig stemning. Når man sidder i kantine og spiser sin frokost, så er der altid nogle spændende diskussioner i gang - fysik-diskussioner eller teknik-diskussioner.

Du kan godt beskrive CERN som et kæmpe universitet, hvor der ikke er nogen studerende - udover ph.d-studerende - og hvor ingen skal skrive ansøgninger om funding. Her er fokus kun på projektet.

Kan man få nok af partikler?

"Som i alle andre områder skal man sørge for at holde fri, når man holder fri. Godt består ens sociale liv også meget af kolleger, men mange os har jo koner og kærestes, der ikke gider høre om fysik. Så når man er ude i sociale sammenhænge, så drejer det sig meget lidt om arbejde. Selvom vi selvfølgelig kan falde igennem - et par øl løsner jo som bekendt på tungebåndet.

Hvorfor blev du partikelfysiker?

"Jeg valgte at læse fysik, fordi jeg gerne vil vide, hvordan verden hænger sammen. Og så er partikelfysik et oplagt valg. Det handler ikke som kvanteoptikere om at skabe nye tilstande af meget kolde atomer; det handler ikke om, hvad vi kan lave med faste stoffer. Det handler bare om hvordan verden hænger sammen. Så det passede godt med, hvad jeg startede på studiet for.

Og så var jeg nok for dum til at blive teoretiker. Eller man kan sige, at jeg synes, det teoretikerne driver med er for langt fra verden. Det er tit teorier, der hverken kan be- eller afkræftes, fordi energiniveauerne er så høje. Så jeg satte mig på det eksperimentelle i stedet.

Hvordan ser du din fremtid som fysiker?

"Jeg er ansat i CERN på en to-årig kontrakt, der startede i februar. Men at blive i CERN er svært, for sandsynligheden for faste stillinger er ikke stor. Men måske kan jeg finde nogle universiteter, der vil betale mig for at være her i nogle år mere. Ellers vil jeg måske tage nogle post-doc-stillinger rundt om-

kring for ligesom at udnytte chancen. Og hvis der ikke viser sig muligheder for faste stillinger, vil jeg gøre, som mange andre forskere har gjort før mig - sælge min sjæl til det private, og tage mig godt betalt.

lah

Large Hadron Collider

LHC er en partikelaccelerator, opbygget som en 27 kilometer ringformet tunnel, som befinder sig mellem 40 og 170 meter under jordens overflade, lige omkring den fransk-schweiziske grænse ved Genève. LHC blev tændt første gang 10. september.

Projektet indeholder flere forskellige del-projekter, hvoraf de største er CMS og ATLAS, hvor Rasmus Mackeprang er ansat. ATLAS' omdrejningspunkt er en enorm, cylinderformet detektor, der registrerer, hvad der sker, når partiklerne i LHC støder sammen.

Bag LHC står det internationale forskningscenter CERN (Centre Européen pour la Recherche Nucléaire) - et gigantisk forskningskompleks finansieret af 20 medlemslande, herunder Danmark.

Mellem 40 og 170 meter under den fransk-schweiziske grænse løber LHC som en 27 kilometer lang muldvarpegang.

Vitser: et begrænset pædagogisk redskab

Humor skal bruges med varsomhed i pædagogiske situationer

"Humor som læremiddel i undervisningen handler ikke om at læreren skal kunne rive vitser af sig. Det er derimod et redskab til at skabe et godt og afslappet miljø, når der kan grines. Humor kan ikke være en pædagogisk strategi. Succespædagogik handler om, at man føler sig godt tilpas, at læringsmiljøet kommer dig i møde, for så er du bedre i stand til at modtage," siger **professor Lars Henrik Schmidt**.

HUMOR OG LÆRING

"Jeg går klart ind for humor, men man kommer ikke 'legende' til noget. Den gode lærer er altså ikke en, som kan fyre mange vitser af. Humor kan ikke være en pædagogisk strategi. Humor og latter i undervisnings-situationen er derimod en moderne omgangsform, som skal løse situationer op og lægge nogle uformelle rammer. Vi skal føle os trygge".

Humor som memoteknik

Professor Lars Henrik Schmidt er idehistoriker og fhv. rektor på DPU, da det var universitet. Nu er han leder af et nyt forskningscenter GNOSIS ved AU. Han optrådte på et seminar om "humor og læring", som var arrangeret af "The John Cleese Society of Århus and omegn" under Århus festuge i september. Og hvis man var kommet for at høre ham rive vitser af, så var man altså gået forkert: "Jeg er en typisk universitetsmand, tør og saglig. Og personligt er jeg faktisk meget dårlig til at huske vitser; jeg tror kun jeg kan en ..."

Han kalder humoren den 3. person i lærings-situationen. Og latteren skal vel at mærke ikke fungere som dåselatter eller baggrundsmusik.

"For megen latter og humor fremmer ikke læringen. Men den gode lærer eller oplægs-holder kan derimod bruge en humoristisk anekdote som et huskemiddel - en memo-

teknik, som tilhørerne kan bruge til at huske en indholdsmæssig pointe. Man kan forbinde noget med joken og situationen eller stedet. Det er den eneste konkrete gevinst ved humoren i den pædagogiske situation", mener han.

“ God humor er når former bliver brudt, så man bliver opmærksomhed på konventionen eller hverdagens givne former. Hverdagshandlinger som bliver udstillet som absurde. Hierarkier som bryder sammen

Lars Henrik Schmidt

Humorforsker: Humor ikke et mål

Professor emeritus **Hans Vejleskov** supplerede: "Undersøgelser fortæller, at det kendetegnende for en god lærer ifølge elever og studerende er, at denne først og fremmest er "retfærdig", dvs. ikke gør forskel på folk. Men højt på listen kommer også humor. Ikke sådan at forstå, at læreren skal gå rundt og rive vitser af sig. Men læreren skal have et glimt i øjet og ikke tage sig selv alt for højtideligt", mente han, der især har arbejdet med børnepsykologi. Han kaldes dansk humorforsknings grand-old-man - "jeg er bare old" - og har blandt andet skrevet bogen "Latter, morsskab og humor".

"Humor har et godt blik for kontraster og giver os dermed en anden oplevelse af omverdenen. Derfor kan den i afstemte doser være et godt middel i undervisningen. En vittighed kan virke motiverende og gøre tilhørerne mere opmærksomme. Og når man morer sig over noget, skaber det fællesskab", siger han.

Men humor er ikke et mål i undervisningen: "Som pædagog kan man da være med til at fremme elevernes humoristiske sans. Men det er ikke et realistisk mål. Det kan ikke klares i klasseværelset, for humor er noget, som nogle har lettere ved end andre - og noget, man lærer af livet mere end af læreren".

Når humor ekskluderer nogle

Man skal dog være varsom med humoren, for den har både inklusions- og eksklusionsmekanikker i sig, dvs. at der er en overhængende risiko for, at nogle er med og nogle er udenfor.

"Vittigheder er en afprøvning af, hvem der forstår den; hvem der er inde, og hvem der er ude. Dem der ikke forstår den, griner alligevel med, for de vil ikke være udenfor. Dem uden humoristisk sans er ofre. Og dem som vitserne går ud over - svingermor, århusianere osv. - synes måske ikke, at det er sjovt: 'Jeg er da ikke molbo ...' I den situation bruges humor til at mobbe med".

"Den sociale humor er afvæbnende. Det gode er, hvis nogle i lærings-situationen kan grine af sine egne fejl sammen med andre. Man lærer jo af sine fejl! Problemet med humor er, at der oftest er et offer: Jøden, svingermoren eller molboen. Og problemet med især sarkasme eller ironi er, at nogle ikke forstår den - og at nogle kan blive ofre. I pædagogik er der derfor et ekstremt vigtigt balancepunkt for, hvad og hvornår læreren skal bruge humoren. Hvis det punkt overskrides, så er humoren livsfarlig, fordi den ekskluderer nogle".

Humor har afløst høflighed som omgangsform

Humor er en social kompetence, mener professoren. Humor som omgangsform viser sig for eksempel, når der i stillingsannoncer ikke står, at ansøgere skal være høflig eller at arbejdspladsens omgangsformer er formel. Derimod står der, at ansøgerne skal have "et godt humør" og at arbejdspladsens omgangsformer er uformelle. Det er måske ikke et krav, at man er et muntert gemyt, men ved at have humor signalerer man at være omgængelig.

Ved brug af humor markerer man en bestemt type omgængelighed. Det betyder, at man kan indgå i et samspil med andre og i bedste fald vise, at man ikke er for selvhøjtidelig:

"Humor er det moderne sociale kit. Humor har overtaget det, der tidligere var høflighed, på tysk 'Gesellschaft', nemlig en blandingsform mellem fælleshed og samfund. Hvor man tidligere omgikkes med høflighedsformer som hilsner, titler og manerer, fx i busser eller undervisningslokaler, så er humor den mere uformelle omgangsforms måde at omgås hinanden på. Lige som høflighed, så bruger vi humor i dag, når vi skal være sammen med folk, som vi ikke ønsker at være intime med. Det er omgangsformen med folk, man vil omgås, men ikke nødvendigvis behøver at have noget tæt forhold til".

Ligeværd'et: Opløsning af autoritet

I undervisnings-situationen er de stive, formelle former opløst og dermed også den formelle høflighed. I stedet har man intimiseret det pædagogiske forhold mellem lærer og elev.

"Det er hele ligeværd's snakken. Den traditionelle autoritet er borte. Uniformen er væk, afløst af en afslappet campinghabit. Man hedder ikke længere Jensen, men Peter. Når du stoppes i en fartkontrol, så møder du ikke en politiassistent, men et fornavn. Katederet er væk og læreren kommet ned på gulvet. Men for at holde en vis distance, så bruges humoren - delvis som en forlegen-

Nyt fra forskningen: Verdens ældste vits

Den ældste vits handler måske ikke overraskende om menneskelige efterladenskaber. En vits, der ifølge BBC stammer fra det sydlige Irak, er knap 4000 år gammel, og handler såmænd om prutter. Og om ikke andet så bekræfter vitsen måske, at humor ændrer sig over tid, for mange vil måske finde den lidt tør eller kryptisk: "Noget, der aldrig er sket siden tidernes morgen: En ung kvinde pruttede ikke i sin mands skød".

Og når man har fået vejret igen, kommer her, hvad forskerne betegner som verdens næstældste vittighed. En lærklaser fra det gamle Egypten fra år 1600 før Kristus: "Hvordan underholder man en farao, som keder sig? Send en bådfuld unge kvinder klædt kun i fiskegarn nedad Nilen, og foreslå ham (faraoen, red.) at tage ud at fiske."

Professor emeritus Hans Vejleskov og professor Lars Henrik Schmidt

hed, så man ikke kommer for tæt”.

I undervisnings-situationen gælder det samme. I et klassisk auditorium er den hierarkiske struktur fastholdt ved at nogle lytter til andre. Her får nogle noget at vide af andre. Men auditoriet findes groft sagt kun af praktiske årsager: Hvis mange studerende alligevel skal igennem det samme stof – og så er det en billig undervisningsform.

Vejledningsrummet er person-til-person. Også andre rum er intimiseret, så man sidder 'sammen' ved borde eller i rundkreds: ”Det er en formalisering af det pædagogiske opbrud, hvor vi alle er betydningsfulde og alt hvad vi siger, er betydningsfuldt. Alle er lige”, siger han. ”Og det er klart, at hvis man ikke kan holde balancen i brug af humoren men bruger ironi og sarkasme, så nogle i undervisningslokalet bliver ofre, så er humor farlig, fordi den virker undertrykkende”.

Læreren må sætte standarder

Ligeværd' er en illusion i undervisningssituationen, mener Lars Henrik Schmidt:

”Jeg er ikke imod ophævelsen af autoriteterne, i nogle sammenhænge. Men jeg må insistere på, at videnformer er hierarkiske. Der er nogle som ved mere end andre. Derfor er der brug for både envejs-forelæsnings og vejledningen som kommunikation mellem studerende og lærer. Derfor er der også brug for, at læreren lægger nogle standarder for, hvilke former for humor der er 'tilladt' i undervisningslokalet, så der ikke åbnes op for mobning”, siger han som nok er mest kendt for sin

tid som rektor for DPU, da det endnu var et selvstændigt universitet indtil 2007.

”Ligeværd'et giver et dilemma i undervisningssituationen, fordi det pædagogiske princip pålægger dig som lærer at tage den studerende alvorligt. Studentens mening er altså lige så gyldig som din. Det forfærdelige ved at være vejleder er derfor, at du ikke må skære igennem og sige, at du har mere erfaring eller viden end studenten, så derfor skal studenten bare gøre sådan og sådan”, siger Schmidt.

Humor: Når former brydes

Humor er brud med de givne former, at nogle gør noget uventet eller skævt.

”God humor er, når former bliver brudt, så man bliver opmærksomhed på konventionen eller hverdagens givne former. Hverdags-handlinger som bliver udstillet som absurde. Hierarkier som bryder sammen. Entydigheder som får skæve tydningsmuligheder. Galsskab og vanvid og sproglig fantasi er det, der giver den gode humor”, forklarer han. ”Statusskift kan give den samme effekt, dvs. hvis man spiller en anden rolle end folk forventer. Eller allerbedst hvis man er selvironisk, dvs. kan gøre lidt grin med sig selv. Det er noget, som giver høj status – og den har i hvert fald den sidegevinst, at selvironien kun går ud over én selv og ikke andre”.

Men når humor er, at de kendte former bliver brudt eller der sker statusskift betyder også, at humoren er social og ændrer sig over tid.

”Derfor er der noget komik, som overlever bedre end noget andet. Gøg og Gokke er faktisk ikke sjove længere, for det er bare kiksede hverdagsituationer, som refererer til forældede omgangsformer. Marx Brothers og Monty Python holder derimod, fordi der heri er en overskridende vanvidshumor, krydret med en sproglig fantasi”.

Humorens forfaldsformer

Humor kræver sensitivitet, for ellers risikerer den at blive ond og mobbende.

Men humor har også andre negative former, for eksempel at man kan gemme sig bag den. Lars Henrik Schmidt kalder noget af den moderne humor for 'forfaldsformer', som hænger sammen med voksende individualisering og distancering:

”Stand-up'erne udspringer af en ungdomskultur med rap og hurtige replikker. Den udspringer af gadens aggression og den undertryktes logik. Men nu er den overgået til de pænes logik med en ny form for ironi og distance. Standup'eren siger noget, som han / hun ikke mener. Ironien bliver ren selvbeskyttelse. De er så ironiske, at de gør helt klart, at deres anekdoter ikke er dem selv. De gør som om de er en andens rolle. Og når de ikke udtrykker meninger, så er det fordi de ingenting mener. I den forstand bliver det meste stand-up meningsløs, fordi der ikke udtrykkes noget meningsfuldt, som man kan forholde sig til”, slutter Lars Henrik Schmidt.

Dinosaurer m.m.

Anna er forskerspire på Københavns Universitet, og det er en verden med både faglige tvister og positionering, Tybjerg i toppen. Deres rival Clive Freeman sidder på den anden side af jorden. Uddrag af SISSEL-JO GAZANs n

begyndelsen var alle ord og alle videnskabelige positioner i kontroversen om fuglenes oprindelse glatte og hårde som sten. Anna havde accepteret, at hun som udgangspunkt nok var tvunget til at tage Helland og Tybjergs videnskabelige position for pålydende for overhovedet at blive i stand at gennemskue det enorme netværk af faglige implikationer, så hun med tiden kunne danne sig sin egen mening. Men hvis hun skulle være ærlig, kunne hun overhovedet ikke gennemskue, hvorfor Helland og Tybjerg havde ret, mens Clive Freeman, ifølge Helland og Tybjerg, ikke havde.

ROMAN

"Fuglen er en nulevende dinosaur," skrev hun på en seddel, efterfulgt af: "Fugle og dinosaurer er hinandens direkte efterkommere." Så tegnede hun to bollehoveder, der sådan nogenlunde lignede Tybjerg og Helland, og hængte den op på væggen. Derpå lavede hun endnu en seddel, taggede den med et bollehoved, der skulle forestille Clive Freeman, og på den skrev hun: "Fuglen er ikke en nulevende dinosaur," efterfulgt af: "Moderne fugle og uddøde dinosaurer er søstergrupper og udelukkende forbundet til hinanden via deres fælles stamform..." Hvad hed stamformen igen? Hun slog det op og tilføjede "Archosaurerne" på sedlen og hængte den op på væggen.

"En archosaur er et diapsid reptil," repeterede hun og lukkede irriteret øjnene. Hvad var det nu diapsid betød? Hun slog det op. Det betød, at kraniet havde to tindingevinduer. I modsætning til synapsider og anapsider, som havde... Hun bed sig i læben. Hvad var det nu præcist et tindingevindue var? Hun slog det op. Åbning i bagerst del af kraniet for udvidelse og fasthæftning af kæbemusklerne, og man skelnede mellem infratemporale og supratemporale tindingevinduer, og hvad betød det nu? Anna slog det op.

Sådan gik dagene lynhurtigt, og hun kunne mærke frustrationen tage til. Det drejede sig om *specialer* og ikke en fristil. Det var selvfølgelig meningen, at hun skulle kunne bidrage med noget nyt, ikke bare gengive en kontrovers ved at skrive artikler af. Hun forsøgte at forklare Cecilie, at hun havde været tre dage om at fire sider, og Cecilie gloede på hende, som om hun var faldet ned fra Mars. Men det var rigtigt. Hvert ord var fremmed, og hver gang hun greb om det, fulgte flere fremmedord med, og til sidst havde hun slået termer op i så mange bøger og fulgt så mange henvisninger, at hun dårligt kunne huske hvad det var, hun i ud-

gangspunktet ikke havde forstået. Ordene havde aldrig en en-til-en-betydning, for inde i dem boede naturens mest udviklede processer, hvor de begreber, der indgik, bestemt var nogle, hun havde lært på basisdelen, men de fleste kunne hun ikke huske, så dem måtte hun også slå op.

Da der var gået en måned, havde frustrationen udviklet sig til decideret angst. Var hun dum? Faktum var, at hun fattede pinligt lidt af den kontrovers, som tydeligvis hidsede både Tybjerg og Helland op.

I et anfald af desperation gav hun sig til at læse Clive Freemans værk *Fuglene* fra ende til anden. Tybjerg havde nævnt den flere gange og tørt sagt, at når Anna var i stand til at pille den fra hinanden, var hun parat til at gå til eksamen. Anna havde haft bogen liggende på skrivebordet alle ugerne, og hver dag, når hun tog hjem, tog hun den med i taksen med intentionen om at læse den, og hver aften nåede hun syv linjer, så faldt hun i søvn. Nu var der ingen vej udenom. Pludselig oplivet ved tanken om, at når hun bare havde fået læst den, ville femøren falde, kastede hun sig over bogen.

Freemans bog var et mesterværk. Den var fuld af vidunderlige farvebilleder og illustrationer, og lige meget hvor Anna læste, argumenterede Freeman lødigt og sobert, understøttede sine synspunkter med velovervejede faglige konklusioner, trak på litteraturen og lod tvivlen stå og sitre der, hvor der stadig manglede at blive klarlagt dette og hint.

Hvis ikke der havde været for Hellands og Tybjergs overbevisende cementering af, at Freeman tog fejl, ville Anna have købt Freemans søstergruppe-teori lige på stedet. Freeman var uden tvivl en mand, der vidste, hvad han talte om, og det var den mand, hun skulle *nakke én gang for alle*? Da hun var færdig med at læse *Fuglene*, havde hun 82 sider håndskrevne notater og var ikke blevet et hak klogere, men til gengæld virkelig bange for den opgave, hun stod over for. Med *Fuglene* i favnen og bankende hjerte besluttede hun at gå til bekendelse over for Tybjerg.

Tybjerg ventede på hende i kantinen på Zoologisk Museum, og Anna nåede ikke engang at sætte sig på stolen over for ham, før hendes kvababbelser røg ud og hende.

"Tybjerg, jeg kan ikke gennemskue, hvorfor Freeman ikke har ret i sin videnskabelige position... Jeg syntes, hans argumentation virker overbevisende."

Tybjerg spidsede munden.

"Jamen, så må du have læst for lidt," sagde han neutralt.

"Det har taget mig tre uger at læse *Fugle-*

ne," indvendte Anna opgivende.

"Hvorfor i alverden har du også læst den? Du kan bladre i den. Det er mere end rigeligt." Tybjerg tog bogen ud af hendes hænder.

"Denne bog er en distanceblænder og ikke andet." Han lod hurtigt siderne løbe mellem tommel- og pegefinger. Så smilede han pludselig en anelse. "Men jeg kan godt forstå, hvis det er lidt uoverskuelige. Freeman fremstår overbevisende, fordi han selv er overbevist. Dem, der selv er overbevist, er altid de værste," Tybjerg lagde bogen foran Anna og så kort ud som om han lagde en plan.

"Drop den bog," sagde han så "Læs i stedet mindst femten artikler skrevet af folk, der argumenterer for, at fugle er nulevende dinosaurer, og femten artikler skrevet af folk, der mener det modsatte. Det hele skal nok blive tydeligt for dig. Og hold dig indtil videre fra bøgerne. Der er mange gode, og dem kan du vende tilbage til, men det her," Tybjerg knaldede *Fuglene* ned i bordpladen, "er ikke andet end sminket propaganda."

Anna pustede luft ud gennem næsen.

"Og en sidste ting," tilføjede han og så et øjeblik skarpt på hende, "du bliver nødt til at gå ud fra, at jeg har ret. Du skal nok blive overbevist, men indtil du er, må du tage min position for gode varer. Ellers drukner du ganske enkelt."

Tybjerg gjorde miner til at hæve mødet, og Anna nikkede.

Anna brugte de næste tre dage på at søge i artikeldatabasen på Universitetsbiblioteket for Natur- og Sundhedsvidenskaberne på Nørre Allé. Hele tiden huskede hun på, at Tybjerg havde ret.

Den første dag var en ørkenvandring. Der var tonsvis af artikler både for og imod, men hun fandt stadig intet, der overbeviste hende om, at Helland og Tybjergs argumenter var mere gyldige end Clive Freemans. Først på andendagen skete der noget. Hun havde fået fat i omtrent fyrrer artikler på det tidspunkt, havde kopieret dem og spredt dem ud på bordet foran sig og skulle lige til igen at blive overvældet af frustration, da et lille lysglimt brød mørket.

Hvis Tybjerg havde ret, hvis det virkelig var rigtig, at fuglenes slægtskab med dinosaurerne var så velunderstøttet, som Tybjerg og Helland og ... hun talte hurtigt artiklerne... omtrent femogtyve andre vertebratforskere fra hele verden var enige om, så måtte det vel betyde, at deres videnskabelige position rent faktisk var den bedst understøttede p.t., sådan som Tybjerg fastholdt, og hvis det var rigtigt, ja så var det bestemt mærkeligt

med professorerne Halland og nye naturvidenskabelige krimi

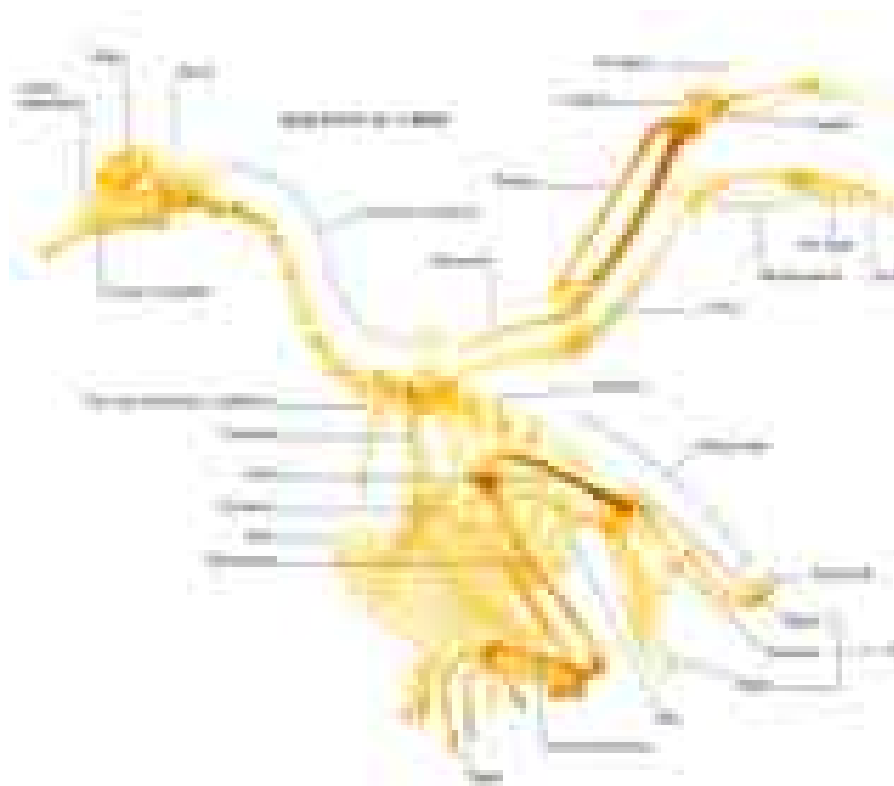
at velrenommerede tidsskrifter som *Nature*, *Science* og i særdeleshed *Scientific Today*, som levede af deres videnskabelige troværdighed, blev ved med at give kontroversen spalteplads. Anna manglede stadig selv at blive overbevist om, at det hang sådan sammen, men pludselig blev det sekundært. Situationen havde været en anden, hvis der havde hersket bare en lille smule tvivl. Hvis fuglene måske havde været dinosaurer, hvis man stadig manglede fossilt vidnesbyrd, som Anna kunne forstå man havde gjort op gennem 70'erne og 80'erne, eller hvis man ikke havde fundet den fjerde *Sinosauropteryx* i 2000 eller den fjerde Tyrannosaur i 2005. Men man havde jo masser af fossiler, og de fjerde dinosaurer var jo virkelighed, og det var tydeligt i alle de artikler, der plæderede for fuglens og dinosaurens nære slægtskab, at artiklernes forfattere var overbeviste om, at fugle var dinosaurer. *Fuldkommen* overbeviste.

Anna stirrede ud i luften.

Tybjerg havde fortalt, at artikelkomiteen på et videnskabeligt tidsskrift typisk bestod af fem redaktører med videnskabelig baggrund. Hvilket firkantet set betød, at cirka femten mennesker fordelt på tre førende videnskabelige tidsskrifter, *Nature*, *Science* og *Scientific Today*, suverænt bestemte, hvilke videnskabelige emner der skulle nå ud til offentligheden.

Femten mennesker. Det var ikke mange, tænkte Anna, og for at undgå korrupt forfordeling af visse emner og forskningsområder, måtte de femten mennesker tage det meget seriøst, at artiklerne i tidsskrifterne modsvarer den faktiske forskning ude i verden. Og her var noget galt. Selvom sagkundskaben var enig om, at fugle var nulevende dinosaurer, kunne Anna i mindst hvert andet tidsskrift finde nye indlæg i debatten om fuglens oprindelse. Anna kunne mærke ophidselsen pumpe ud i kroppen. Lynhurtigt sorterede hun artiklerne i to fløje, og da det var gjort, highlightede hun artiklernes forfattere med gult og lænede sig tilfreds tilbage. Der lå 24 deciderede artikler og mindre indlæg i bunken, der støttede fuglens affinitet med dinosaurerne, og der lå 23 indlæg i bunken, der ikke troede på, at fugle var nulevende dinosaurer. Erik Tybjerg og Lars Helland stod for tilsammen fem af artiklerne i den ene bunke, og de resterende nitten var skrevet af seksten andre vertebratforskere fra universiteter over hele verden, altså en temmelig overbevisende spredning.

Så løb hun bunken med de øvrige 23 artikler igennem. De 23 artikler var skrevet af tilsammen tre forfattere.

Clive Freeman, Michael Kramer og Xian Chien Lu. Og Clive Freeman og Michael Kramer stod for 19 ud af de 23 artikler. Anna rejste sig og gik over til computer med adgang til internettet. Først søgte hun på Xian Chien Lu og kunne konstatere, at den kinesiske palæontolog var død året før. Der var altså kun Clive Freeman og Michael Kramer tilbage. Det tog Anna otte klik at finde ud af, at Michael Kramer var blevet indskrevet som specialestuderende på Afdelingen for Fuglens Evolution, Palæobiologi og Systematik på University of British Columbia i marts 1992, fik et ph.d.-stipendium i 1993 på samme afdeling og afsluttede sin uddannelse med at skrive sin doktordisputats på afdelingen fra 1997-2000, hvorefter han blev ansat som juniorprofessor i juni 2000. Annas øjne løb hurtigt ned over hans curriculum vitæ, og her fandt hun det, hun søgte. Vejleder på speciale og ph.d.-afhandling var professor Clive Freeman, og intern supervisor på doktordisputatsen var professor Clive Freeman, og seniorprofessor på Afdelingen for Fuglens Evolution, Palæobiologi og Systematik var Clive Freeman. For første gang, siden Anna blev indskrevet som specialestuderende, fik hun oplevelsen af, at noget havde åbnet sig op.

1998 udgav Clive sit livsværk, *Fuglene*. Den dag, da bogen kom fra tryk, sad han længe og snuste til den. Han havde arbejdet på værket i fire år, og al argumentation holdt vand. Inden længe ville hans opponenter én for én blive overbevist om, at fugle og dinosaurer var søstergrupper, ikke efterkommere. Darren i New York, Chang og Laam i Kina, Gordon på universitet i Sydney, Clark og hans hold i Sydafrika, og allermest glædede han sig til danskeren Lars Hellands reaktion. Den danske vertebratmorfolog var den af alle hans opponenter, der plagede Clive mest. Helland dukkede aldrig på de forskellige

fuglesymposier rundt om i verden, så Clive havde aldrig mødt ham *in persona*, men Hellands artikler var altid omhyggelige og perfide, og hver gang Clive havde publiceret noget om fuglens evolution, kunne man være helt sikker på, at Helland omgående kom med en reaktion, der sagde det stik modsatte. Som om han ikke havde andet at bestille end at genere Clive. Clive var imidlertid sikker på, at *Fuglene* ville gøre Helland tavs. Clive vidste, at danskeren næsten altid brugte udviklingen af fuglehånden, når han i sine publikationer skulle illustrere fuglens slægtskab med dinosaurerne, og hverken Helland eller Clives øvrige opponenter havde beskæftiget sig ret meget med fjerens evolution. Derfor havde Clive valgt, at fjerens skulle være hans trumfkort. Han havde arbejdet indgående med fjerens udvikling, og ingen kunne længere komme og sige, at fjer på moderne fugle havde *noget som helst* gøre med de *fjerlignende* strukturer, man havde fundet hos dinosaurerne.

Da bogen udkom, strøg den direkte ind på bestsellerlisten i Canada og USA og blev købt af enhver dinosaur-gal hobbybiolog verden over, men Clives kollegaer ignorerede den. Den blev anmeldt hist og her i flere af de mere seriøse faglige tidsskrifter, men hver gang i en let refererende tone, som om den var et kuriosum, man kunne fylde spalter ud med, snarere end et vigtigt naturvidenskabeligt værk. Kun i *Scientific Today* fik den lidt mere plads end ingenting, men heller ikke her var Clive tilfreds. Han forsøgte at ringe til forskerkollega Jack for at høre, hvorfor hans bog var blevet så stedmoderligt omtalt og så helt omme på side 22, men Jack var ikke at træffe.

Uddrag af SISSEL-JO GAZAN: Dinosaurens fjer (roman Gyldendal, sept. 2008).

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
 Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Forskere som blåstempel

**Sociologilektor blev pludselig medierne yndlingskilde om skyderier:
 Man har pligt til at optræde, men mediemøllen er spøjs**

Medierne har brug for en 'ekspert' til at udtale sig, og dermed blåstemple historien som relevant og vigtig. Det er lektor Michael Hviid Jacobsens konklusion, efter han med en vis forundring pludselig blev "ekspert" og 'Danmarks førende forsker' i bandekriminalitet. Især fordi hans faglige fokusområde er et helt andet – nemlig menneskets forhold til døden.

"Jeg har ikke forsket i bandekriminalitet i klassisk forstand. Jeg har haft et forskningsmæssigt blik for sagen og kigget med på diverse hjemmesider, men det er ikke mit primære forskningsfelt. Derfor er det lidt et paradoks, når man pludselig ser sig omtalt som rockerekspert og førende forsker i bandekriminalitet".

Eksperten giver medierne troværdighed

Han oplever, at medierne er lynhurtige til at udskrive deres kilder til eksperter og førende inden for deres felt. Forklaringen er, som han ser det, at en ekspert-kilde er med til at underbygge væsentligheden af en medie-historie.

"Vi lever i et samfund, hvor medierne sætter dagsordener. Men de har brug for at deres stof bliver legitimeret – at det fastslås, at her er virkelig tale om et problem. Historiens værdi som nyhed bliver underbygget, når man får en 'ekspert' til at udtale sig. Og findes der ikke en ekspert, så udråber man selv en. Og man må antage, det er det, der er sket i denne sag om bandeopgør", siger Michael Hviid.

Han fortæller også om en 'multipliserings-effekt' i mediernes brug af kilder. Har man udtalt sig om et emne til et medie, følger hele flokken hurtigt efter med de samme spørgsmål. For Michael Hviids vedkommende betød det, at telefonen under de seneste bandeopgør ringede mellem 15 og 20 gange om dagen. En tur i mediemøllen er meget tidskrævende. I 2-3 uger har han næsten ikke haft tid til at lave andet.

Mange interessenter

Når det går hårdt for sig, ringer telefon første gang klokken seks om morgenen og sidste gang klokken 22 om aftenen, og Michael Hviid Jacobsen tager den altid:

"Jeg kunne selvfølgelig lade være med at tage telefonen, men jeg er også lidt nysgerrig. Og så mener jeg, man som forsker har en forpligtelse til at formidle sin viden til offentligheden. Den tid, hvor man kan sidde isoleret i sit elfenbenstårn er forbi".

I forhold til den aktuelle sag med de voldelige bandeopgør føler Michael Hviid ydermere et behov for at tilføje nye facetter til debatten.

"Stort set alle, der har udtalt sig om konflikten, har været politikere eller politikfolk. Og de har hver haft deres dagsorden. Politiet vil gerne give indtryk af, at det godtnok er et alvorligt problem, men de har stadig styr på situationen. Politikerne bruger sagen til at fiske stemmer. Så det bliver sådan en lov-

og-orden-retorik. Jeg vil til gengæld gerne tilvejebringe et sociologisk snit, hvor man tager fat i andre perspektiver, og måske andre løsninger, end dem, der er i spil."

Ikke meningsmaskine

Han nævner selv tre grunde til, at han er blevet en yndlingskilde blandt medierne. Dels at de åbenbart føler, han formulerer tingene letforståeligt. Dels hans unge alder – han er i dag 37 år – appellerer til medierne, og endelig at han med egne ord er 'manden, der aldrig siger nej'. Og så siger han ikke nej til at optræde, hvis han har noget at sige. Og journalisterne er jo ofte pressede på tiden, så de er glade, hvis de ikke ringer forgæves.

Men den nye mediedarling stiller ikke op til hvad som helst. Han udtaler sig nødigt om ting, han ikke har forstand på – selvom nogle journalister gerne så det:

"Jeg er blevet spurgt om alverdens ting. For eksempel ringede en journalist en gang til mig og spurgte, hvorfor så mange mænd var begyndt af få overskæg. Da jeg spurgte, hvor hun havde det fra, fortalte hun, at det var noget, hun var kommet til at tænke på i S-toget, på vej til arbejde, og det mente hun, jeg som samfundsforsker nødvendigvis måtte vide noget om."